ખ્યાલ સાગર ભાગ બીજો.

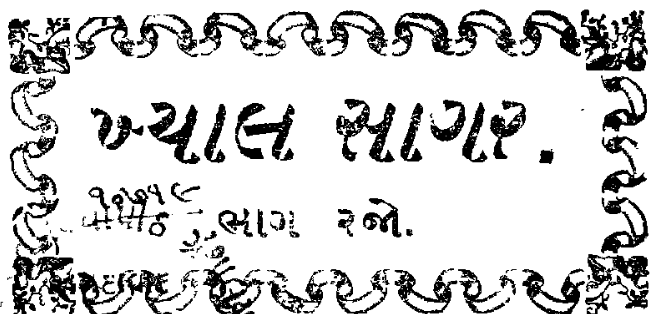
રાજકઠીયારો તથા રાજાબાઈ ટાવરના ખ્યાલ સાથે.

કાનુડા તહારી કામણકર

મૂલ્ય માત્ર આ

२०७१८

સ્ત્રી ચરીત્ર.

સોમદત શેઠનો ખ્યાલ.

(રંગત મેરી જાનની ઝડપી.)

નારી ઘડીમાં પંડી જાય૦ સમાંતી ઘડીમાં થાય (મારી જાન)
કાન દઈ સમજો કરો સઉ ક્યાસ*
એક યારને સારૂ નારી૦ નાંખ્યો સગા ધણીને મારી૦
થઇ સતી બધાઓ પાસ*
કોઈ એક શેહેર મોઝારે૦ રેહેતોતો એક સાવકારે૦ (મારીજાન)
હતો તેને પાશે પઇશો અપાર*
ઘણા બંગલા વાડી ઘર૦ હતો નાનો એક કુંવર૦
તેથી રાખે બાપ બહુ પીયાર*

ઃ કોઈ બીજા શેહેરમાં ભાઈ૦ કુંવરની કરીતી સગાઇ (મારીજાન,
જોઈ પોતા સરખું ઘરબાર*
બચપણથી પરણાવી૦ દીધા છેડા બંધાવી૦
હતા નાના ઘણા નર નાર*

બેનમાઈ.

શેઠનું નામ સાધનવંત૦ માતાનું નામ પરભાવંત૦
પુત્રનું નામ શોમદત્ત૦ કહુ સતથી સુદાંમજી*
સસરાનું નામ સાનવલ૦ નંદી સાસુ નામ અસલ૦
કહું સઉના હું નામ એટલ૦ ગંગા હતુ વહુંનું નામજી*

ચાલ જોઠી.

તમો સમજો ભાઈયો કાન દઈને જ્ઞાની,
પેલેથી કહું છઉં સોમદત્તની કાહાણી;
પછી પીતાયે દીધી સીખ ભણવાની.
જાયે ભણવા નીશાલે આજ્ઞા પીતાની માની.

દોહા.

ચઉદ વીદ્યા ચોશઠ કલા ભણી થયો હુશીયાર,
પછી પીતાયે ગુરૂજીને આપ્યો માલ અપાર,

શેર.

પછી આઠ વરસની ઉમરનો થયો સોમદત્ત કહું વાતજી.

મુકી નાખી શોમદતને સુવો તેનો ભ્રાતજી;
જોઇ જોઈ પુત્રને રૂવે ઘણી તેની માતજી,
એ હરી તેં શું કરી હમણા પતીની ઘાતજી.
વેહેવાર ચાલે મુનીમ મેતાનો૦ મારો પુત્ર ઘણો છે નાનો૦
(મારી જાન)

માટે થાશે પઈશાનો નાશ*
એક યારને સારૂ નારી૦ નાખ્યો સગા ધણીને મારી૦ १
થઇ સતી બળ્યાઓ પાસ*
ગયા બાર માશ પછી વીતી૦ ગઇ બદલી સઉનીનીતી૦(મારીજાન)

દબાવા લાગ્યા સઉ ધન માલ*
હતા મુનીમ મેતા ચાકર૦ તેતો થઇને બેઠા ઠાકર૦
કરયા શેઠને બહુ કંગાળ*
જ્યારે સમજી સસરે કાહાની૦ કરી મદત ઘણી પઇસાની૦
(મારી જાન)

તેનોબી નાશ થયો તતકાલ*
સઉનો ચડી ગયો પગાર૦ નીકલ્યા સઉ કરી તકરાર૦
કરીયા માત પુત્રના હાલ*

બેનમાઇ.

થયો મોટો ઘણેરો જુવાન૦ ત્યારે આવ્યું પાછલનું જ્ઞાન,
ગઇ ક્યાં પેઢીયો દુકાન૦ નથી કંઈ માલ [illegible]*

કહે માતા સમજ કુંવર નથી કંઈ ઘરમા માલ જર૦
કોઈ ચાકરી તું કર જે નથી ખાવાને અનજી*

ચાલ છોટી.

અન વસ્ત્ર સારૂ ગામમાં ફરવા લાગ્યો૦
કોઈ એક શેઠની ચાકરી કરવા લાગ્યો,
પોતાની માતનું પેટ ભરવા લાગ્યો,
જેમ તેમ કરીને સંકટ હરવા લાગ્યો.

દોહા.

કહે માત સુણ દીકરા તારી વહુછે તેડી લાવ,
જા ઉજણ તુ શેહેરમાં રાખી સગુણ સત ભાવ,
વચન માની માતનું ગયો ઉજણ મોજારજી
પોંહચ્યો સસરાને ઘેરે વાગ્યાતા રાતના બારજી,
ઓટલાપર સુઇ રહું એવો કરીયો વીચારજી,
જઈશ સવારે ઘરમાં હું જયારે ઉઘડસે દુવારજી.
સજીને સોલ સણગારે૦ બાહાર નીકલી તેની નારે૦ (મારીજાન)
આવી જયાં કીધો પતીએ વાસ
એક યારને સારૂ નારી૦ નાખ્યો સગા ધણીને મારી,
થઈ સતી બધાઓ પાસ
હવે વાત કહું અબલાની૦હતી કોઇયારપર દીવાની૦(મારીજાન)
રાખ્યો તો કોઈ ફકીર યારે

જ્યારે થતી અરધી રાત૦ લેતી ચાકરને સાથ.
જાતીતી ગામ બાહારે
તે દીવસે ન મલ્યો ચાકર૦ માટે એકલી નીકલી સુંદર૦(મારી જાન)
સુતો ઓટલાપર ભરથારે
ઓલખ્યા વગર જગાડયો૦ જાણી મુશાફર ઉઠાડયો૦
ઓલખી પતીએ ઝટ નાર

ભેનમાઇ.

અલ્યા ઊઠ મારી જોડે ચાલ૦ લે સલગાવી આ મસાલ૦
હાથમા તારા જલદી ઝાલ૦ ચાલ મારી તું જોડેજી
આપીસ મેહેનતના રૂપીઆ બે૦ પતી કહે હમણા મને દે૦
નારી કહે ચાલી વાંહાલે૦ ફરૂં નહીં કહું છું મોઢેજી

ચાલ છોટી.

લઇ મસાલ હાથમાં ચાલ્યો પુઠે ભરથાર.
તલવાર ઢાલ લઇ આગલ ચાલી નારે,
મલ્યા સાત ચોર રસતામાં કરે વીચારે,
આ આપણે સારૂં આવ્યું કોઇ સીકારે

દોહા.

જોઇ ચોરને ઝાડને એથે સંતાયો ભરથાર,
હવે રાંડનું આવ્યું મોત એવો નીશ્ચે કર્યો વીચાર.

શેર.

સાતો ચોર આડા થયા અધવચમાં સેહી નારજી.

ઉતાર દાગીના લુગડા જલદી નકર કોઈ વારજી,
ઉભા રહો પુંઠ ફેરવી અબલાનો હું અવતારજી.
પુંઠ ફેરવતા કીધા સાતો જણુને ઠારજી.
પછીપતીયે ચાકુ કહાડી ૭કાપી નાક લીધા સંતાડી૦ (મારીજાન)
પછી ચાલ્યો આગલ તે ખાસ
એક ચારને સારૂ નારી૦ નાખ્યો સગા ધણીને મારી૦
થઈ સતી બધાઓ પાસ
વળીચાલ્યા આગળ જયારે૦દીઠો વાઘ વચોવચ ત્યારે૦(મારીજાન)
જોઈ વાઘનું રૂપ વીકરાળ
પતીએ વાત વીચારી૦ હવે મરસે મારી નારી૦
આગળ બેઠો નારનો કાળ
વાઘનેબી નાખ્યોમારી૦ત્યાંથી આગળ ચાલી નારી (મારીજાન)
તેનાબી કાપી કાન તતકાળ
હતા નાક ચોરના પેલા૦ કાન મેલ્યા તેના ભેલા૦
જોઈ અજબ થયો તેની ચાલ

બેનમાઇ.

જોઇ હીમત તે નારની૦ ગઈ સુધ તે ભરથારની૦
જોઉં ઝુંપડી હું ચારની૦ એવો કીધો વીચારજી
જોઈ નદી થોડીએક દુર૦ આવ્યું તું પાણીનું બહુ પુર૦
જાવું તું નારીને જરૂર૦ ગઈ તરી પેલે પારજી૦

ચાલ છોટી.

જોઇ સુકી જગા ગયો નારને પાછળ ચાલી,
જોઇ ઝુંપડી ફકીરની ઉભી નાર મતવાલી,
કહે પતી રૂપીઆ બે જાવો મને આલી,
કહે નાર ન તારી મેહેનત જશે ખાલી.

દોહા.

જઇ આવું છું હમણા હું રાખ જરા વીશવાસ.
નહીં તો લે કંગણ મારૂં રાખતું તારી પાસ.

શેર.

કંગણ દઇ નારી ગઇ માંહી જ્યાં શાંઇની ખાટલી
ખાટલી પાસે હતી પાણી પીવાની માટલી,
માટલી બાજુ હતી એક બેસવાની પાટલી,
બસ શોમદતે બાહારથી જોઈ નજરે ચીજો આટલી,

કહે ફકીર મેરી પ્યારી૰તું હુએ જાન જીગરકી ક્યારી(મારીજાન)
તેરે બીન મેરા જી રહે ઉદાસ,
એક યારને સારૂ નારી૰ નાખ્યો સગા ધણીને મારી૰
થઇ સતી બધાઓ પાસ.
કહે ફકીર મોરી જાની૰એક બાત તું સુનકે સ્યાની (મેરીજાન)
પાની નહી ઉપરશે લ.વ
તેરે બીના નહી હુએ સુખ૰ મુજકો લગી જ્યાદે ભુખ૰

ઉસ લીએ તુ ખાના પકાવ૦

શંગ દોનુ ખાયેંગે ખાના૦મુજે ખીલાકે ઘરકો જાના(મેરીજાન)

જાવો જલદી મત દેર લગાવ૦

કહે નારી હું છું દાસી૦હુમણા રસોઈ બનાઉ ખાસી૦

કરૂં પુરો તમારો ભાવ૦

ઉઠી એટલું તે કહીને૦ ઘડો પાંણીનો લઈને૦

નદી કીનારે જઈને૦ લાગી ભરવાને પાંણીજી

સોમદત રહી ગયો પાછળ૦ આવ્યોમાંહી ખાટલી આગળ૦

કીધો ફકીરને ઝટ કતલ૦ દયા ન દીલમાં આણીજી*

ચાલ છોટી.

ચડી ગયો તાડની ઉપર ફકીરને મારી,

એટલામાં પાણી લઇને આવી નારી,

કરી રસોઈ યારને સારૂ સારી, સારી,

પછી ઉઠાડવા લાગી ફકીરને પ્યારી.

દોહા.

ઉઠાડતાને વાર ભરાયા લોહીમા તેના હાથ,

અય પતી કેમ થઇ ગતી કોણે તારી ઘાત,

શેર.

માથના બાલો પીખે કુટે છાતી રોય નારજી,

મન મોતી મને મેલીને ગયા કાં હૈયાના હારજી,

બચપણાંની પ્રીત તુટી જાજે વનમૌજારજી,

હજી સુધી નથી ભોગવ્યો મારો ખરો ભરથારજી,
મારી વીસ વરસની ઉમર૦ હજી નથી જોયુ પીયુનું ઘર૦(મારીજાન)
યાર તે તોડી મારી આસ.
એક યારને સારૂ નારી૦ નાંખ્યો સગા ધણીને મારી૦
થઇ સતી બધાઓ પાસ. ૫
તે મનમા ક્રોધ બહુ આંણી૦ લીધું નારે હાથમાં પાણી૦ (મારીજાન
લઉંછું આજથી એવું પણ*
તારા મરનારને મારૂં૦ લઉ પુરૂવેર તારૂ૦
તારૂં કરીશ હું તૃપ્ત મન*
પછી નારી એ ખોદી માટી૦ ખોદી ખાડો ને મેલ્યો દાટી૦(મારીજાન)
ફકીરને કીધો તેમા દફન*
વીતી ગઈ પોણી રાત૦ થાવા આવી છે પ્રભાત૦
નારી ચાલી કરતી રૂદન*

બેનમાઇ,

શોમદત ઉતર્યો તાડથી૦ ફકીરને કાહાડયો ખાડથી૦
ગયો બાંધીને ઝાડથી૦ ચાલ્યો પોતાને દેશજી*
થઈ તે દનની અરધી રાત૦ લઇ ખંજરને ઢાલ હાત૦
નાર આંવી ત્યાં એકાંત૦ છુટા મુકીને કેશજી*

છોટી.

જોયો ઝાડને સાથે યારને તે બાંધેલો,

છોડયો નારે હાતથી યારને વેહેલો વેલો,
દાટયો જેમાં જે ખાડો ખોદયોતો પેલો,
ચાલી નારી પાછલ શોગ કરીને છેલો.

દોહા.

એ વાત ઈહાંથી પછી કહીશ કહુ શોમદતની વાત,
આવ્યો શોમદત ઘર વીશે પુછે તેની માત.

શેર.

કંગણુ માતને આપીને કહી વાત સઉ તે ગામની,
અહીં માતજી એ નારી નહી રહી હવે મારા કાંમની,
માં કહે શુણુ દીકરા હોએ ભુલે કંઈ એક ભાંમની,
માટે જો કરીયે રીશતો જાયે આબરૂ કુલ સઉ નામની,
માટે તુ પાછો જઈને૦ ભેગો આવ વહુને લઈને૦ (મારીજાન)
જાણું કોઇ રાખી ઘરમાં દાસ,
એક યારને સારૂ નારી૦ નાખ્યો સગા ધણીને મારી૦
થઇ સતી બધાએ પાપ.
કહે પુત્ર માતજી માનો૦ હું હમણા નહી જાવાનો૦ (મારીજાન)
આવશે તે પોતાની મેરે*
નહીતો બેચાર વરસ જાએ૦ પછી જઇશ મારી માયે૦
તેડવા તેના ઘેરે*
મા કનેથી કંગણુ લઇને૮ તોડાવ્યું દુકાને જઇને૦ (મારીજાન)
વજનમાં થયું પાવશેરે*

નીકલી તેમાંથી એક ચીઠી૦ શોમદતે નજરે દીઠી૦
વાંચી જોઈ બે ફેરે*

બેનમાઇ.

કાગલ પોતાના પીતાનો૦ હતો મતલબ તેમાં છાનો૦
લખ્યોતો ગુપત ખજાનો૦ દાટેલો પેટી હેઠજી*
શોમદત મા કને આવી૦ ચીઠી પીતાની બતાવી૦
પેટી હેઠ જોયું ખોદાવી૦ લખી ગયાતા શેઠજી*

ચાલ છોટી.

થોડોએક ખજાનો લીધો તેમાંથી કાહાડી,
બાંધ્યા મોહોલને બંગલા વાડી લીધી કંઈ ગાડી,
જગે જગે દુકાનો માંડી પેહેડીયું કાહાડી,
લઈ રજા માતની સાતો નાત જમાડી.

દોહા.

સસરાને ઘેર ખબર થઈ મોકલી કુંવરીને ફવાર,
વગર તેડે શોમદતની આવી ઘરમાં નાર.

શેર.

કહે મા સુણુ દીકરા બોલતો ન કાંઇ લગારજી,
વચન માની માતનુ કરીયો શોમદતે પીયારજી,
હલીમલીને લાગ્યા રેહેવા ચાલ્યો ઘરસંસારજી,
કંઈ વરસ વીત્યા થયા ગંગાને પુત્રો ચારજી.

શુરો સામલ શંકર રામે૦ એવા ચારોના નાંમે (મારીજાન)
ચાલ્યો લાંબો વખત ઘરવાસ,
એક યારને સારૂ નારી૦ નાખ્યો સગા ધણીને મારી૦
થઈ સતી બધાઓ પાસ.
હવે વાત કહું આખરની૦ કેવી ગતી થઈ તેના વરની (મારીજાન)
શોમદત ગયોતો એકદી બાહાર*
મોડી રાતે ઘરમાં આવ્યો૦ તેને નારીએ નવરાવ્યો૦
નાહી ધોઈને કહે ભરથાર*
ખોલીમાં ધોતીયું મારૂં તે લઇ આવને તું વારૂં૦ (મારીજાન)
ગઈ લેવા ખોલી મોઝાર*
ત્યાં એક બીલાડો બેઠો૦ અંધારાના માચી હેઠો૦
જોઇ પાડી બુંમ અપાર*

બેનમાઇ.

ધમ લઇને નીચે પડી૦ મને ખાધી એમ બડબડી૦
ગઈ આંખો બેઉ ચડી૦ ઉડી ગઇ સુધ ન લાગી વાર*
સમજીને બોલ આ સતી૦ વીસમે થયો તેનો પતી૦
આવીને જોઈ આ ગતી૦ હસી પડયો જોઈ પોતાની નાર*

ચાલ છોટી.

અરે નાર કોણે તને ખાધી ને કોણે મારી,
શું કાંમ ચરીત્ર કરો નકામા ભારી,
મારી સાતો ચોરને વાસ્ત ટરી ગઈ નારી,

ક્યાં ગયુ શુરાતન ને મરદાઈ તારી.

દેહા.

સાતે ચોરને વાઘ મારી જલ તરી ગઈ અરધી રાતે,
આજ બીલાડેથી બીની એ અચરજની વાત.

શેર.

નથી જોયા મે ચોર વાઘ નથી ગઇ વન મોઝારજી,
તમો જે જે કહો છો તે ખોટુ સઉ નીરધારજી,
કોઈદી નીકલી ન રાતે મારા ઘરથી બાહારજી,
જો ખોટું હું કહું તો મરે મારા પુત્રો ચારજી.
મને પ્રભુના પ્યારા સંમ છે૦ ખોટું કહૂં તો તમારા સંમ છે૦
(મારીજાન)

કહાડયા મે દુખમા બાવીસ માસ.
એક ચારને શારૂ નારી૦ નાખ્યો સગા ધણીને મારી૦
થઇ સતી બધાઓ પાસ
કહે પતી સમજતુ નારી૦ હવે કહું હકીકત તારી (મારીજાન)
આપ મને બે રૂપીયા મારા*
મસાલ લઈને તારી શાથ૦ ચાલ્યો તો હું અરધી રાત૦
જોયા ફેલ ફીતુર તારા*
વચમા ચોર વાઘને મારી૦ જલ તરી ગઇ તુ નારી૦ (મારીજાન)
ફકીરના કરવા કામ સારા*

અરધી રાતે પાંણી લાવી૦ તેતો રસોઈ બનાવી૦
એવા કરંમ કીધા કારા*

બેનમાઇ.

નહી માને કદી જોતું૦ એ પાંણી સરવે લાવ્યો છું૦
નાક કાંન કાપી લાવ્યો હું૦ જઈ જો મેડાની ઉપર*
ગઈ મેદા ઉપર ફરી૦ નીશાની જોઈ સઉ ખરી૦
અતી મનમા તે રીશ કરી૦ આવી પોતે હતો જાં વર*

ચાલ છોટી.

અરે પતી તેંજ મારા યારને નાખ્યો મારી,
દઉં મુકતી યારને એવી ગતી કરૂં તારી,
પંચાવન વરસાનો દોશો શોમક્ત ભારી,
તેની થરથર કાંપવાને લાગી દેહી સારી.

દોહ્રા.

વહુ દીકરાને માત સઉ રેહેતા પેહેલે માર,
તીજે માલે સુતા હતા એકલા બેઉ નર નાર.

શેર.

શુરાતન ચડયું નારને કીધા બંદ ઘરના દ્વારજી,
પછી પતીને મારવા લીધી નારીએ તલવારજી,
મરતી વખત એક પાડી બુમ ને રોયો ઝારો ઝારજી,
તોબી દયા નહી લાવી તે અંતે દીધો તેને મારજી,

પછી મારી બારણું ઉઘાડી૦ એકાએક બુંમ તેને પાડી૦ (મારીજાન)
હાય મારૂં થઇ ગયું શતીયાનાશ,
એક યારૂને સારૂ નારી૦ નાંખ્યો સગા ધણીને મારી૦
થઈ સતી બધાએ ખાસ.
કોઇ આવોરે આવોરે૦ પેલો નાઠો તેને લાવોરે૦ (મારીજાન)
લાગી રડવા તે કરી કકલાટ*
હતા માત દીકરા ચાકર૦ તેતો ચડી આવ્યા ઉપર
થયો એકાએક ગભરાટ*
સઉ મોહોલો જાગી ઉઠીયો૦ જાણે કોઈ ત્રીકમ રૂઠીયો૦
(મારી જાન)
થયો હાહાકાર શોર ઘોગાંટ
પડી ખબર સઉને જ્યારે૦ જોવા આવ્યા સઉ કોઇ ત્યારે૦
એવો કીધો નારીએ ઘાંટ

બેનમાઇ.

હવે જીવી શું કરઉં છે૦ નારી કહે મારે મરવું છે૦
પતીની જોડે બરવું છે૦ જયારે થાસે સવારજી
જ્યાં મારો ગયો પતી૦ ત્યાં મારી કરીસ ગતી૦
સવારે થઇસ હું સતી૦ એવો મારો વીચારજી

ચાલ છોટી.

થઇ સવાર શેહેરમાં ચરચા થઈ ગઈ ભારી,
લઈ માથું પતીનું નીકલી સતી હત્યારી,
કોઇએ જાણી નહીં નારીની હુસીયારી.
તે સગા ધણીને મારી સતી થઈ નારી.

દોહા.

જરીફ દાદાભાઇ કહે સમજો સઉ નર નાર,
સગા પતીને મારી વરતાવ્યો જેય જેય કાર.

શેર.

માટે અય ભાઇયો જુવો નારીની બદ ચાલજી,
નહી ફરી કેહેવું તેને કેહેવામાં નહી કંઇ માલજી,
જો કદી કેહેશો તો થાશે આ[illegible] બુરા હાલજી,
મનીરામ કહે નસયત બન્દો મારો છે આ ખ્યાલજી,
તમે માનો યા નહી માનો૰ આ મતલબ નથી કંઇ છ.નો૰
(મારી જાન)

ન કરતા નારનો કોઇ વીસવાસ,
એક યારને સારૂ નારી૰ નાખ્યો સગા ધણીને મારી.
થઇ સતી બધાઓ પાસ.

રાજાબાઇ ટાવરનો ખ્યાલ.

(રંગત લંગડી ઝડપી)

બેઉ નણંદ ભોજાઈ, પીરોજબાઈ બચુબાઈ, માસીને મળવાને ધાઇ,
મન ઉમંગ ધરી જમરાજાએ-ઘેરી અધ વચમાં ન પાછી
ઘેર ફરી,
દાદરના ખુનનો ગમચાર, નોતો વીસરાયો લગાર, થયો
બીજો ગમ તઇયાર,
ધોળેદાડે-બેઉ બાનુઓ-ખુશીમાં ચાલે જમ ગયા પછવાડે.
હલીમળી ચાલે નારી, પાછળ મોત ભમે ભારી, બેઉ શું
જાણે બીચારી.
જમ ધુમ પાડે સીધો રસ્તો-તજી જમ ચાલ્યા મારગ આડે,

શેર

ઇસ્વીસને અઢારસેં એકાણું અપરેલ માસજી,
તારીખ પચીસ શનવારનો દાહાડો હતો તે ખાસજી,
ટાવર જોવાની બાનુઓને થઈ મન આશાજી,
જયાં જયાં ભમે બેઉ બાનુઓ ભમે જમ તે ચોપાસજી.
ક્યાં જાવાની ક્યાં ગઈ, ટાવર જોવા ઇચ્છા થઇ, અંતે
ફસી બેઉ જઈ,
મોતે મતી હરી-જમરાજાએ-ઘેરી અધવચમાં ન પાછી
ઘેર ફરી. ૧

મનમાં ખુશી થતી ઘણી, ચાલે પોતે ટાવર ભણી, ચડે
ટાવરપર બેઉ જણી,
હઈએ હરખ અપાર–ટાવર જોઇને–પાછા આવી શું જશું
માસીને દુવાર,
ઉભો કાળબી એકાંત બેઉની કરવા સારૂ ઘાત, એવી
શું જાણે તે વાત,
અંતનો વીચાર–રૂપવંતીયો–સતીસાધ્વી હતી બેઉ અબલા નાર.

શેર.

આસ્તે આસ્તે, હસતે મોહડે બેઉ ટાવર પર ચડી,
તેમ તેમ પાસે આવી બેઉ અબળાઓની અંતની ઘડી,
જોઇ કાળનુ વીકરાલ રૂપ બેઉ નીચે એક પછી એક પડી,
જેમ આભથી તારા પડે તેમ નીચે બાનુઓ ગડબડી,
એક પડતાને વાર, મોતે કીધી તેને ઠાર, એકનો હતો
શ્વાસ લગાર,
અંતે બેઉ મરી–જમ રાજાએ–ઘેરી અધવચમાં મુવેલી
ઘેર ફરી. ૨
લોહી લોહાણ બેઉના તન, જોઈ કંપ્યાં સઉજન, સઉનું
દુખી થયું મન,
ઘણી થઈ અસર–મોહલે મોહલે–જઈ મોબેદોએ સઉને
કરી ખબર,
થઈ ગઈ બોમાબોમ, ભેગી થઈ પારસી કોમ, દુખ વાપ્યું
રોમરોમ,

આવ્યા નારી નર–જેજે લાશને–જુવે તેનું મુજે તનમન થરથર

શેર

એવામાં એક પારસીએ લાશ બેઉ ઓળખી હતી;
જે એકનો હતો ભાઇ બીજી બાનુનો હતો ધીરુ પતી,
દોડીને તેડી લાવ્યો માને આવી મા દુખી થતી,
ઓળખી જેણે વહુ દીકરીને શોકમન કરતી અતી,

જોઇ લાસો માથું કુટયુ, કહે નસીબ મારૂ ફુટયું, ધન જમે
સરવે લુટયું,
કહે રૂદન કરી–જમરાજાએ–ઘેરી અધવચમાં મુવેલી ઘેર ફરી ક
સગા કરે હાએ વાએ, જોઇ લાસોને અકળાએ, સૌ કરે
ત્રાએ ત્રાએ,
અતી ત્યા નર નાર–ટાવર પાસે–આઠ વાગા સુધી રહી
ભીડ અપાર,
ડાકટર બ્લેનીએ ખાસ, એવી કીધી ત્યાં ફરમાસ, જયુરી
હાઉસમાં બેઉ લાસ,

શેર

પોલીસવાલા અમલદારો સરવે ત્યાં હાજર હતા,
બાનુઓના ખેસીયોએ અર્જ કરી ભરી નમ્રતા,
લાસો ઘેર લઇ જવાની આપો રજા રહે સમતા,
કહે કમીશનર ડાકતર કને જાવો જેની છે આ સતા,

કેહવા મુજબ અરજી કીધી, રજા બ્લેનીએ દીધી; એહન
ત્યાંથી ફેરી લીધી,
ગમ ઘણો કરી–જમ રાજાએ–ઘેરી અધવચમાં મુવેલી
ઘેર ફરી. ૪

નવે મોલીખાને આવ્યા, બેઉ લાસો ઘરમા લાવ્યા, સઉના
મુખ બહુ કરમાવ્યા,
થયા અતી ઉદાસ–રાત રૂદનમાં–ગઈ બારવને ચુંથાઈ
બેઉની લાસ,
સવાર પડતાને વાર, આવ્યા જરથોસ્તી અપાર, આસરે
પોણા બે હજાર,
બેઠા આવી ઘરની પાસ–રવીવારને–દાહડે ભરી જ્યુરી લાસની
ફરી તપાસ,

શેર

ડાક્તર બ્લેનીએ જબાની સગા સાક્ષીની લઈ,
મુલત્વી રાખી જ્યુરી ઉઠયા લઈ જવાનો હુકમ દઈ.
અવલ મંજલ પહોંચાડવાની પછી સઉ કીરીયા થઈ,
સરવે પગે લાગ્યા પછી લાસોને પાસે જઈ જઈ,

થઇ લઇ જાવાની ત્યારી, થાવા લાગો ગમ ભારી, રડે અતી
નર ને નારી,
આંખે આંસું ભરી–જમ રાજાએ–ઘેરી અધવચમા મુવેલી
ઘેર ફરી. ૫

નીકલ્યા બનેના જુવાન, ખમ કરે સઉ ધનસ્નાન, થાએ
માતમનું ધ્યાન,
જગે જગે અપાર-શેહેરો શેહેરમાં-ખેઉ અબલાઓનો
થયો ગમનો પુકાર,
રસ્તે જુવાનો જે જોએ, તેબી પગે પડી રોએ, માતમ
કરે હર કોએ.
વહે આંસુઓની ધાર-નીદંય રહયા કેમ--અરે દાદાર દાદગર
પરવરદીગાર.

શેર.

ગમ ભર્યો દેખાવ જોઇ ગમ સઉ કોઈ કેમ ના કરે,
વજરનીબી છાતીવાલા લાસો જોઈ ધીર ના ધરે,
જાત યા પરજાત જોઈ લાસોને કહે અરે અરે,
એ હરી તેં શું કરી સરવે રડે ધ્રાસો ભરે.

રાજાબાઈ ટાવરનું નાંમ, પ્રસીધ થયું ગામોગામ, એવી
એવી થઈ ધુમધામ,
ગ્રમ સીતમ ભરી-ગમ રાજાએ-ઘેરી અધવચમા મુંવેલી
ઘેર ફરી. ૬
ખબર થઈ દેસો દેસ, પછી ચાલ્યો તેનો કેસ, અંતે થયું
નહી લેસ,
એસ થઈ ઘણી-ખાતર પાછલ-કર્યાં દીવો પણ ન અંતે
જડયું માલી,

ઝટ ઉપરથી રે ધર્યો, બેઉના તે અંતે ઠર્યો, મોતે
મુક્ત તેને કર્યો,
મરી ગઇ બેઉ જણી—નરનારીને—ન મનથી યાદ હજી ગઈ
ટાવર તણી.

શેર.

શું શું થયું તે જોયું સઉ હવે શું થસે તે જોઈશું,
બાછીબી લખશું લખાવટ મન મોતીને પોઈશું;
કીરતારની મરજી કને બીજો કરે ભાઈ કોઈશું;
ખુદા જાણે બાનુંઓના ગમમાં કાંહાવેર રોઇશું.

કરવું કીરતારનું થયું, જાએ વ્યર્થ સઉ ઉપાય,
પાપ આપથી જણાય,
સઉ જરી જરી—જમ રાજાએ—ઘેરી અધવચમા મુવેલી
ઘેરી ફરી. ૭

જાવીતી માસીને દુવાર, એવું ધારી બેઉ નાર, વચમાં
ફર્યો તે વીચાર,
ધાર્યું નહી થયું—ટાવર ઉપર—મથાલે ઠેઠ મોત ખેંચી
લઇ ગયું,
બનવાનું તે બને ભલે, કોઇ કાલે તે ન ટલે, ચોઘડયું
તે કોઇ ફલે;
જે ગયું થયું—જે જે બન્યું તે—કહયું મે પાછો કહીસ હું
રહયું સહયું.

શેર.

ખ્યાલ સમજી ખ્યાલથી મનમાં કરો સઉ ખ્યાલજી,
જે જે નથી કહ્યો હાલ તે રોશનછે સરવે હાલજી,
જરીફ દાદાભાઇ કહે સમજી ચતરનર ચાલજી,
કોઇ કાલમાં આદરજી રહે લઇ જાસે સઉને કાલજી.

બે બાનુનો ચીતાર, જોએ મનીરામ સાર, ઘણો રોએ
જાર ઝાર,
અતી રૂદન કરી-જમ રાજાએ-ઘેરી અધવચમાં મુવેલી
ઘેર ફરી. ૮

પાંચ તત્વનો ઝઘડો

(રંગત ખડી)

અગની પવન ધરતી આકાશ જલ પાંચો કરે ઝઘડો ભારી,
કોણ નાનો મોટો પાંચોમા દે જવાબ જોઉં હુશીયારી
અગની કહે હુ રહું પાણીમા મ રી માયા છે સારી,
બીજી અંગની રહુ શુરજમાં ચલાવું કાયાં અદકારી,
ચોથી અંગની રહું સુરતમા ઘરઘરમા છાયાં મારી.

ચાલ.

વલી ધુંધુંકારમા મારી જ્યોત ઝરે છે,
તે બધા ઘોરમાં આપોઆપ બરે છે,

જીવન મરણુની હું છઉં સ્વામી મારેથી સઉ નર નારી,
કોણુ નાનો મોટો પાચોમાં દે જવાબ જોઉં હુશીઆરી ૧
ધુંધુંકારમા વાયુ કહે છે ઝુઝ હું પવન ચલાઉં છું.
બીજો પવન આ શ્વાશ છે મારી ઘટઘટમાં હું શમાઉં છું,
તીજો પવન ચાલે દુનીયામાં શુણી તુને સમજાવું છું
ઘડીમાં પુરવ ઘડીમાં પછમ એવો નાચ નચાઊં છું,

ચાલ.

હું પવન કીસ્નથી હારી ગયો એક દનમા
નહી તો ધરતીસે આભ ઉડાડુ ક્ષણુમા,

મારે વગર સઉ કાંમ રહે અટકી મારે પર સઉ જાએ વારી,
કોણુ નાનો મોટો પાંચોમો દે જવાબ જોઉં હુશીયારી. ૨
ધરતી કહે છે મારા જેવો કોણુ કરે બીજો શણુગાર
વીધાચલ ઉધાચલ દ્રોણુા હેમાચલનો મુજપર ભાર,
કૈલાશ પરવત ધોરીધારા શદાશીવ રહે છે કેદાર,
અઢારસો ભાર વનસ્પતી સઉ જીવજંત રહે છે સંનસાર.

ચાલ

શઉ માટીથી ઉત્પન્ન થયા ને થાશે
અંતે માટીમા સરવે મલીને જાસે,

માટીની મેહેમાં મોટી માટીની મલે અંતે ઈયારી.
કોણુ નાનો મોટો પાંચોમાં દે જવાબ એઉં હુશીયારી.
આકાશ કહે છે શમજો ભાઈયો ચારા તમે મુરખ પ્યારા

મારા તન પર ખીલી રહયાં છે રવી ચંદ્ર નવ લખ તારા.
દલ વાદલ છે મારા ઉપર ધર્યો ઇંદ્રએ નગારા,
શમજો ગુણી ગુણવાન વળી છે સ્વર્ગ લોક ઉપર મારા.

ચાલ.

બ્રહ્માએ મને બ્રહ્માંડ રચીને દીધું,
વીશનુને કહીને મને ઉભુ કરી લીધુ,
પ્રથમ ધુની મંઠાની મારામાં શું કહું ઝાઝુ વીશતારી,
કોણ નાનો મોટો પાંચોંમા દે જવાબ જોઉં હુશીયારી, . ૪
પાણી કહે હુ જગત રચી દઉં તે તમને પ્રકાશ કરૂં,
જીવજન્ત પક્ષી પંખેરૂ સઉના ઘટમાં વાસ કરૂ,
પલમાં મેઘ થઇ લાગુ વરસવા અનવન ફુલ ફલ ઘાસ કરૂ,
પલમાં સઉપર કરૂં મેહેર ને પલમાં સઉનો નાશ કરૂં,

ચાલ.

છે સાતો સાગર મારા મારી અતી માયા,
ગંગા જમનાંનું નીર કરે શુધ કાયા
નદી નાલા તલાવ કુવા તર માંરેથી કુલ કીયારી.
કોણ નાનો મોટો પાંચોમાં દે જવાબ જોઉ હુશીયારી ૫
પાંચ તત્વનો રચ્યો છંદ કડીબંદ પ્રબંદ કરી કવીતાઇ,
છે શાસ્ત્રની વાત ગુણી જરા શમજ શીખ કર ચતુરાઈ,
પાંચથી તું હુ સઉ નારી નર થયા સમજ તજ મુરખાઇ,
કયું તત્વ મોટું પાંચોમાં પુછે ભેદ દાદાભાઇ,

ચાલ.

પેલા તુ ધ્યાન સતગુરૂ ચરણનુ ધરજે,
પીંગલને ભણી તું પછી શાહેરી કરજે,
મણીરામની વાંણી સુણી લે ગુણી ન ફેર તારી મારી,
કોણ નાનો મોટો પાંચોમા દે જવાબ જોઉ હુસીયારી ૬

ત્રીકમ પ્રધાનને ખ્યાલ

(રંગત ઝડફી.)

અઇમાન છે ઘર નારી૦ ઘર નારી થા પર નારી (મારી જાન)
નારી બેશે જો ધણીને પાશ,
પોતાનું માથુ કાપી૦ સતી થાએ ધંણીને આપી૦
તોણી ન કરો વીશવાશ૦
એક કહુ ઇશ્કની કહાની૦ તમે શમજો કાન દઇ જ્ઞાની૦
રાજા હતો એક ગુણવાન૦ (મારી જાન)
કોઇ સાધુ પરશન થઇને૦ ગયો અમરત કુંપી દઇને૦
૨ લીધુ વરદાન૦
એની પરીક્ષા લેવી જોઇ એ૦ કોઇને વાત ન કેવી જોઇ એ૦
બીડુ રાખીયુ સભાને દરમ્યાન, (મારી જાન)
કોની બૈરી એવી સતી, માથુ આપે કહે પતી૦
મને જોવાનુ છે અરમાન૦

ઐનસાઇ.

કરે રાજા ચતુરાઈ૦ બીડુ રાખ્યું સભા માંઈ૦
રાજા બોલ્યો નહી કાંઈ૦ બીડુ લે છે પરધાનજી,
ત્રીકમ પરધાનનુ છે નામ૦ બીડુ લઇ કીધી સલામ૦
રાજા તૂમારો ગુલામ૦ ઘણો હું નાદાનજી.

ચાલ છોટી

કહે ત્રીકંમ રાજા દાશીને બોલાવો,
દાશીને કહો તમે ત્રીકંમને ઘરે જાવો,
મારી નારીનુ માથું તમે મંગાવો,
દાશીને કહો તમે જલદી લઈને આવો.

દોહરો

રાજા દાશીને કહે તું જલદી થા તઈયાર.
રૂમાલ થાલી હાત લે વલી બીજે હાત તલવાર.

શેર

રાજા દાશીને કહે તું જા ત્રીકમને ઘરે,
તેને જઈને કહે કે માથું માગીયું છે તારા વરે,
માથુ લઈ ને આવજે દાપે પોતાને કરે,
કચેરીમાં આવજે ત્યાંથી જો તુ પાછી ફરે,

લઈ આજ્ઞા દાશી ચાલી જાં ત્રીકંમની ઘરવાલી (મારી જાન)
માંગે માથું ધણી તમારો આથ,
પોતાનું માથુ કાપી સવી થાળે ધંણીને આપી.

લોભી ન કરો વીશવાશ.
શજીને સાજસોશોલે૦ હીંચકતી નાર હીંડાળે૦ (મારીજાન)
દાશીના સમજી સત વચન,
તમારી તરવાર લાવો૦ મારૂ માથુ કાપી જાવો૦
બોલી તે કઠણ કરી મન.
તરવાર નારીએ લીધી૦ પછી ઘાત પોતાની કીધી (મારી જાન)
કાપી માથું પાડીયું નીચે તન,
દાશી માથુ લઇને૦ દીધુ કચેરીમાં જઈને૦
જોઇ ખુશી થયો રાજન.

બેનમાઇ

ખુશી થયા રાજા જન૦ કહે ત્રીકંમને ધન ધન૦
તારા થયા શુભ લગન, સતી છે તારી નારજી૦
પાલે સતીનો ધરંમ૦ બહુ રાખે છે ભરમ૦
તારી રાખી છે શરંમ૦ હવે થા તયારજી.

ચાલ છોટી

શામજીને વાત ત્રીકંમ મન હરખાએ છે,
રાજા ત્રીકંમને લઇ ઘેર જાએ છે,
શજીવન નાર ફરી અમરતથી થાએ છે,
જોઈ રાજાને નારી શરમાએ છે.

દોહરો

શરમાઈ જોઈ રાજાને૦ નારી કહાડી ઉઠી લાજ,

માંગ માંગ રાજા કહે હું ખુશી થયો છું આજ.

શેર

નારી રાજાને કહે એક રાપનું જોયું મે ખરૂં;
કેમ કરી જીવતી રહું જો મારે હાતે હું મરૂં;
કેમ હું જીવતી થઇ તેની ચીન્તા હું મનમાં ધરૂં,
પેલે મને સમજાવો રાજા પછી મુખ થકી ઓચરૂં.

રાજાએ કુપી દેખાડી૦ અમરતથી તને ઉઠાડી૦ (મારી જાન)
સાધુ દઇ ગયો મને વનવાશ.
પોતાનુ માથુ કાપી૦ સતી થાએ ધણીને આપી૦
તોખી ન કરો વીશવાશ
પછી મુખથી નારી બોલી૦ મુખ વાત વીચારી તોલી (મારી જાન)
પેલા આપો મને વચન,
પછી આપો જે હું માંગુ૦ તેતો નથી તંમથી આઘુ૦
ત્યારે વચન આપે રાજન.
વચન રાજાએ દીધું૦ પછી નારીએ મુખથી કીધું૦(મારી જાન)
જેથી કીધું ઉભુ મારૂં તન,
તેતો ઇમરત કુપી જોઇએ૦ જાણી વાત ન હોએ કોઇએ૦
ત્યારે થાએ ખુશી મારૂ મન

બેનમાઇ

જો રાંજાજી ન દેવાએ૦ તો તો વચન તારૂ જાએ૦
જગમા અપ કીરતી થાએ. નહી રેશે લાજજી,

નહી કેમ કરી કેહવાએ૦ પછી કુપી આપે શાએ૦
નારી મનમાં હરખાએ૦ ઘણી વારંવારજી

ચાલ છોટી

રાજાએ પછી તે ઈમરત કુપી દીધી,
ખુશી થઇ થઇ ત્રીકંમની નારીએ લીધી,
રાજાએ પછી ઘરની રાહા પકડી સીધી,
વચન પાલી નારીની આશ પુર કીધો

દોહરો

તે દાહાડેથી ત્રીકંમ બહુ કરતો તેને પીયાર,
પછી નારીએ શું કરયું તેનો આગલ કહું વીશતાર.

શેર

એક દાહાડે નારી ગઇ નદી ઉપર નીરધારજી,
ત્યાં એક બાવો રહે નદીને પેહલે પારજી,
નદી વટાવીને ગઈ બાવાકને તે નારજી,
તેને જોઇને બાવો થયો મનમા ખુસી એક સારજી,
બાવાએ આપી તાલી૦ નારીએ જોયો નીહાલી (મારી જાન),
લાગ્યા પછી કરવા રંગ વીલાશ.
પોતાનુ માથુ કાપી૦ સતી થાએ ધણીને આપી૦
તોબી ન કરો વીશવાશ
પછી નારી કહે બાવાને તું હવડે દે જાવાને૦ (મારી જાન)
આવીશ જ્યારે વાગે રાતના બાર

પછી ચોવીશ તારીકને૦ મોજ કરશુ નચીંત બન્ને૦
પછી જઈશ વાગે ચાર
બાવાને વચન તે આલી૦ નારી પોતે ઘર ચાલી૦(મારી.જાન)
જઈ કીધી રસોઇ તઈયાર
રાત થઇ ત્રીકંમ આવ્યો૦ તે જમાડી સુવરાવ્યો૦
પછી ઉઠી તે ચંચળ નાર

એનમાઈ

જ્યારે વાગ્યા રાતના બાર૦ નારી જોઇયે વારંવાર૦
સજી સોલે તે શણુગાર૦ નાર થઈ તઇયારજી
હાથમા લઈ તરવાર૦ કાપ્યું માથુ એકે સાર૦
કીધો ત્રીકમને ઠાર૦ વહે લોહીની ધારજી.

ચાલ છોટી

માથું કાપી લટકાવ્યુ દોરી ઘાલી,
નીચે રાખી પાંણીની ભરીને થાલી,
નારી ખુશી અતી થઇને બાવાકને ચાલી,
બાવાની મહડીમા આવી નાર નખરાલી.

દોહરો

આવી કરી રશોઇ કરી જમ્યા પછી બેઉ જન,
મોજમજાની બાજી રમવા બેઠા ખુશી કરી મન.

શેર

બાવા કહે સુન પીયારી બેસી મેઇ હુવા તેરા યારજી,

તેરે ઉપર જાન મેરી સદકે હુએ સો બારજી,
એમ કરતા કરતા જયારે વાગા રાતના ચારજી.
લઇ આજ્ઞા બાવાની ઘરમા આવી ચંચલ નારજી.
પછી માથુ તનથી મેલ્યું૦ મુખમા જરા અમરત મેલ્યુ
શજીવન કીધી મુવેલી લાશ (મારી જાન.)
પોતાનું માથુ કાપી૦ શતી થાએ ધણીને આપી૦
તોબી ન કરે વીશવાંશ.
એમ રોજ રોજ કરતીથી૦ કોઇની બીક નહી ધરતીથી૦
લોહી વહીવહીને સુકાયું તન. (મારી જાન)
તોબી ભોલો ત્રીકમ ધણી૦ સમજીયો શતી નાર ઘણી૦
રાખતો હતો બહું મન
ત્રીકંમનુ મોહું જોઇ શમજયા નહીં ભેદ કોઇ૦ (મારી જાન)
એક દાહાડે પુછે રાજન
તને દર્દ કાંઇ થયું૦ કેમ તન સુકી ગયું૦ ઝુરે છે તું
દનપર દન૦

બેનમાઇ

ત્રીકંમ કહે મને સુખ૦ નારીકું જોઇને ભાંગુ ભુખ૦
મને કાંઇ નથી દુખ૦ સુખી હું સદા રહુ છઉં
નથી રાખતો બીજોગ૦ મને નથી કાંઇ સોગ૦
મને કાંઇ નથી રોગ હું તો ખરૂ કહુ છઉં

ચાલ છોટી

કહે રાજા ત્રીકંમ કેટલોં તને સમજાવું,
કાંઈ દુખ હોએ તો વઈદોને બોલાવું,
તેની પાશે તારી દવાદારૂ કરાવું.
તારે સારૂં મારો માલ ખજાનો લુટાવુ

દોહરો.

ત્રીકમ રાજા એને કહે નથી દુખ મારા તનમાંયે,
શું કરવા ખોટુ કહું તમારા આગળ રાયે,

શેર

રાજા ત્રીકંમને કહે શું ચીન્તા મનની માંએ છે,
શું કારણુથી આ તારૂ નીત તન સુકાયે છે.
ત્રીકંમ નથી કાંઈ માનતો આખર પોતે ઘેરે જાએ છે,
રાજા કહે જોઉતો ખરો ત્રીકમને ઘેર શું થાએ છે.
રાજા ત્રીકંમના ઘરમાં પેઠો જઇ મેડા ઉપર બેઠો મારીજાન)
કરવા લાગ્યો ખુબ તપાસ
પોતાનું માથું કાપી સતી થાએ ધણીને આપી
તોબી ન કરે વીશવાશ
સુવરાવ્યો ત્રીકંમને જમાડી અરધી રાતે તલવાર કાડી
ત્રીકંમની ગુરદન પર મારી (મારીજાન)
માથુ કાપી લીધું ઉપર લટકાવી દીધું૦

નીચે રાખી જલધારી
લોહી માથામાંથી ચુવેછે૦ રાજા નજરેથી જુવે છે૦
રાજાએ વાત ત્યાં વીચારી (મારી જાન)
આ છે ત્રીકંમ દુ:ખ બીજું સરવે તેને શુખ
જેથી સુકે છે દેહસારી

બેનબાઈ

નથી આતી કેનો ડર૦ સજીસાજ તન ઉપર૦
ચાલી નદી પર સુંદર૦ રાજા પાછલ જાએ છે
મધરાતે ચાલી નાર૦ વચમાં વાઘ લોકે સાર૦
દીધો વાઘનેબી ઠાર૦ ત્યથી છુટી થએ છે

ચાલ છોટી

રાતની નદીની ચડી હતી બહુ ભરતી,
ગઇ તરીને પેલે પાર વાર નથી કરતી,
અજગરને જોયો તોબી જરા નથી ડરતી,
તેનેબી મારીને છુટી કીધી ધરતી.

દોહરો

નારીની હીમત જોઈ રાજા કહે મનમાંયે;
બે ખુન નારે કર્યાં તોપણ તે આગલ જાયે,
મઢી પાંસે આવી ત્યારે પુરી થઈ તેની ધારણા,

ઉભી લાડથી બોલી ઉઘાડો બાવાજી બારણા,
બાવા કહે તુ કોન હુએ આઈ તું ઈહા કીસ કારણા
ઉભી છું દાશી તારી બાવા મારા સોહાગણા,
ઉઘાડીયું દ્વાર ઘરમાં આવી નારી૦ બાવા કહે આ મેરી
પ્યારી (મેરીજાન)
તેરે બીન મેરા જી હુએ ઉદાસ*
પોતાનુ માથું કાપી૦ સતી થાએ ધણીને આપી૦
તોબી ન કરો વીશવાશ*
રાજાએ ચરચા જોઈ૦ બીજુ જાણે નહીં કોઈ૦ (મારી જાન)
રાજાને આવ્યું આંખમા ઝેર*
પણ જો કાંઈ ચરચા કરે૦ તો તે નારને હાથે મરે૦
તેથી આવ્યો પોતાને ઘેર*
બાવાને ખુશી કરીને૦ નારી આવી પાછી ફરીને૦ (મારીજાન)
લાગીતી તેને ત્યાં તો અવેર*
માટે જલદી અમરત લઈને૦ કીધો જીવતો અમરત દઈને૦
એવો ભોળા ધણીનું અંધેર*

એનમાઇ

ગઈ રાત થઇ શવાર૦ બને ઉઠીયા નરે નાર૦
કરી રશોઈ તંયાર૦ જમ્યા બને સાથ૦
પછી ગયો રાજદ્વાર૦ બેઠો કચેરીમોઝાર૦

જોઈ ત્રીકમના દીદાર૦ રાજા પુછે વાતજી

ચાલ છોટી.

અરે ત્રીકમ તારૂં મોહાડું ગયુ કેમ સુકી,
તારી નારી જાએ છે ઘરમાં તુને મુકી,
માથું કાપવાણી તારૂં તે નહીં ચુકી,
તારી નાર ફક્ત છે તારા લોહીની ભુખી.

દોહરો.

ત્રીકમ રાજાને કહે મારી નારી સતી પ્રમાણ,
માથું આપ્યું તું મુજ થકી તે તંમથી નહીં અજાણ

શેર.

રાજા કહે મે ચરત્રા જોઈ નજરે સઉ નીરધારજી,
માથું કાપી તારૂં ગઈ દીને પેહલે પારજી,
પાછલથી હું ચાલતો તો આગલ તારી નારજી,
જોઉ છું તો આવો તેનો દીઠો મેં એક યારજી,
સૌ ચરત્રા જોઈને આંખો૦ મારા મનમાં ખાતરી લાવ્યો૦

(મારી જાન)

જેથી મુકાએ તારૂં તન માંસ
પોતાનુ માથું કાપી૦ સતી થાએ બળીને આપી૦
તોબી ન કરો વીશવાશ ૭
ત્રીકમ કહેન જાણું છાનું૦ મને દેખાડો તો માનું૦(મારી જાન)
રાજા કહે ત્રીકમનેજી

તમે જલદી ઘેર જાજો૦ કાંઇ રાંધ્યું હોએ તે ખાજો૦
સુજો મારી હંમનેજી
હું આવીશ તને જગાડીશ૦ સૌ ચરચા પછી દેખાડીશ૦
(મારી જાન)
ખાતરી આવશે તમનેજી
ત્રીકમ આવ્યો જલદી ઘેર૦ છુપો રાખ્યો મનમાં કેર૦
કહે ખાવાદો અમનેજી

બેનમાઇ.

ત્રીકમ જમી કરી સુતો આંખ ઉંઘ ભરી૦
રાજા આવ્યો ત્યાં ફરી૦ બેઠો મેડાની ઉપર
થઇ તે અરધી રાત૦ લઇ તરવાર હાત૦
કરી ત્રીકમની ઘાત૦ ચાલી નદીપર સુંદર.

ચાલ છોટી.

પાછલથી રાજા ત્રીકમને જીવતો કરીને,
ગયા બનેજણા પાછલ નારીને ફરીને,
ગઇ નદીમાંથી નારી તેતો તરીને,
પોંચી મહુડીમા ખાવાની હીંમત ધરીને.

દોહરો.

તેને જોઇ બાવો કહે કયુ ઇતની દેર લગાઇ,
તેરે ઘર તુ પીછી જા નહીં રખતા આશનાઇ.

શેર.

પગે લાગું બાવા તારા મારીપર તું રીસ ન ધર,
તારી પાશે આવી હું જ્યારે તે સુતો મારો વર.
પગની દાસી છું હું તારી જોઇએ તે તું દંડ કર,
વાત નરમી સમજીને બાવાનું પીગળ્યું છે જીગર.
તેરે પાસ એ પાની દખાના૦ તુને હાતસે મુજકોન હિલાના૦
(મા. જા.)

ફીરસે તું નહીં હોવે બદમાશ
પોતાનું માથું કાપી૦ સતી થાએ ધણીને આપી૦
તોબી ન કરો વીશવાશ ૮
જોયે ત્રીકંમ જેમ જે ચરચા૦ તેમ લાગે તનમાં મરચાં(મા.જા)
જાએ તેને કતલ તે કરવાને
તેને જોઇને કહે રાજા૦ તમે ગરમ ન થાવો ઝાઝા૦
ત્રીકંમ લાગો ડરવાને
એ નારી ખુની ઘણી છે૦ ગણુશો નહીં કે મારો ધણી છે૦
(મારી જાન)

જાએ છે કાંહાં તું મરવાને
એ શું કરશે તે જોઇએ૦ જાણી વાત નથી કોઇએ૦
કહી લાગ્યો ફરવાને

બેનમાઈ.

બાવા કહે પાની લા૦ તેરે હાતસે નહલા૦
મેરા તન કર સફા૦ સુલા ખાટકી ઉપર

પછી પાંણી લાવી નાર૦ જેથી નવરાવ્યો યાર૦
ઉચકીયો બાવાનો ભાર૦ ત્રીકંમ જોએ છે નજર

ચાલ છોટી

બાવાને ઉચકી નાખ્યો ખાટની ઉપર,
પછી બાવાકને કરજોડી ઉભી સુંદર.
કહે રાજા ત્રીકમ હવે અહુંથી પાછો ફર.
જેવો હતો તેવો તને કરી રાખું તારે ઘર,

દોહરો

રાજાજી તો આવ્યા ત્રીકંમને લઈ સાથ.
રાજા ત્રીકંમને કહે તુ નહીં કરતો કાંઈ વાત.

શેર

કચેરીમાં આવજે જ્યારે થાય શવારજી,
પછી જેવો હતો ત્રીકંમ એવો ફરી કરયો ઠારજી,
જ્યારે વાગ્યા રાતના ચાર ત્યારે ઘરમાં આવી નારજી
અમરત દઈ સજીવન કીધો ભોળો તેનો ભરથારજી

ત્રીકંમને જીવતો કરીને૦ પછી સુતી નાર ફરીને૦(સારી જાન૦
ત્રીકંમ હવે સુતો થઈને નીરાશ
પોતાનું મથું કાપી૦ સતી થાએ ધણીને આપી૦
તોણી નકરો વીશવાય
ગઈ રાત સવાર થઈ જ્યારે૦ ત્રીકંમ આવ્યો રાજા કને
ત્યારે૦ (આ. ગ)

રાજા કહે પીર ધરીએ
તું નહીં બાદીલગીર૦ ચાલ નદીને તીર૦ બાવાને કતલ કરીએ
ગયા નદીને પેલે પારે૦ કીધો બાવાને ઠારે૦ (મારી જાન)
ત્રીકંમ કહે ઘેર ગંમી ફરીએ
રાજા કહે હમણાં નહીં૦ અતે કામ પડશે કહીં૦
પછી હરગીજ નહીં ડરીએ

બેનમાઇ

માટે તુ ઘરમાં જા૦ કાંઇ રાંધ્યુ હોય તે ખા૦
મુખથી બોલતો ન જરા૦ શુજે આખ ઉંઘ ભરી
ત્રીકમ આવ્યો ઘરની માંએ૦ કહે મોજ મારે રાયે૦
જમી ત્રીકંમ છુટો થાએ૦ સુતો ઊંઘ વશ કરી

ચાલ છોટી

જલદી સુતો ત્રીકંમ ખુશી થઇ નારી,
તલવાર લઇ નાખ્યો ત્રીકંમને મારી.
ગઇ મહુકીમાં બાવાકને થઇ અંધીયારી,
જોએ છે તો બાવો પડયો સુતેલોં ભારી.

દોહેરે

ઉઠ મારા બાવાજી તું હું જલદી આવી આજ.
શું કરવા રીસાયા તંમે મારા શિરના સરતાજ.

શેર

ખુમ મારી મારીને પછી દીવો કીધો સારજી,
જોએ તે બાવો ઘવેલો પડયો નીરધારજી

કેણે મારયો બાવા તુને બોલ તું એક વારજી.
તારે કારન આવતીતી મારી હું ભરથારજી.
તારા ખુનીને મારીશ જાંણી૦ એમ કહીને છોડીયું પાંણી (મા.જા)
બંદ થયા બાવાના શ્વાશ*
પોતાનું માથું કાપી૦ સતી થાએ પાણીને આપી૦
તોબી ન કરો વીશવાશ* ૧૦
બાવાને પછી દફનાવી૦ નારી રડતી ઘેર આવી૦ (મારી જાન)
જઈ કીધો ત્રીકમને ફરી સજીવન
પછી ગઈ વીતી રાત૦ જ્યારે થઇ છે પરભાત૦
ત્રીકંમ ઉઠયો કઠણ કરી મન
તે મનમાં કરોધ બહુ લાવ્યો૦ રાજાની પાશે આવ્યો (મારી જાન)
તેને જોઇને કહે છે રાજન
તું જલદી ઘેર જજે* બાવાના ફેલ કરજે૦
મુખથી નહીં કેહેતો વચન

બેનમાઇ.

ત્રીકંમ ઘરમા આવી૦ ખુબ ફેલ બતાવી૦
ઉનું પાણી રખાવી૦ બેઠો નાહાવાને ત્રીકંમ
કહે આંગ મારૂં ચોળ૦ તન પાંણી માહે રોળ૦
સમજી નારી આવા બોલ૦ ખાધો મનમા ઘણો ગમ

ચાલ છોટી.

કોઇ દહાડે નહીં ને આજ એવું કેમ બોલો,
તમારે હાથેથી તમારૂં એ તન ચોલો,

મારૂં મન નહીં તમે દુખ દરીયામાં રોલો,
શું છે એ મનની વાત મારી કને બોલો,

દોહરો.

મને તું નહ્વરાવી કરી મેલ પલંગ ઉપર,
કેમ ઉચકું તમને પતી મારી નાની છે ઉમર.

શેર.

ત્રીકંમ કહે બાવાનો તે કેમ ઉંચકીયો ભારજી,
બશ એટલું સાંભળતા લીધી નારીએ તલવારજી,
મારા વાહાલાને તેં માર્યો વેરી તું ભરથારજી,
ખુન લઉં મારા વાહાલાનું હમણા કરૂં તને ઠારજી.

એટલું કહીને ઘાત કરે છે૦ રાજા આવી હાથ ધરે છે૦ (મા.જા)
રાજા કહે તું છે રાંડ બદમાશ
પોતાનું માથું કાપી૦ સતી થાએ ધણીને આપી૦
તોબી ન કરે વીશવાશ
રાજા કહે સતી તુ નારી૦ હવે થઈ ખાત્રી મારી૦ (મારી જાન)
જોયું મેં સતીપણું તારૂં,
ભોળો તારો ભરથાર૦ હમણા કરતે તેને ઠાર૦
પછી શું રેતે પણ મારૂં,
ત્રીકંમ કહે રાજા સુણો વાતે૦ આ નાર ઘણી કમજાતે (મા. જા)
મારવું એને ઘણું સારૂં.
રાજા કહે એ છે મીથ્યા૦ નહીં કરવી સ્ત્રી હત્યા૦
તેથી સબુર કર તું વારૂં.

બેનભાઈ.

એના કાપો બને કાન૦ ચોટલો નાકબી નીશાન૦
એને કરી ખુબ હેરાન૦ કાહાડો ગામની બાહાર,
બેસાડી ગધેડાપર૦ ચરચા થઈ ઘરોઘર૦
પડી શેહેરમાં ખબર૦ જોવા આવ્યા નારીનર૦

ચાલ છોટી

કહે દાદાભાઈ તમે વાતોપર ચીત ધરજો,
ભુલેથી એવી નારીનો સંગ નહીં કરજો,
એવી નારી હોએ તો ઝેર ખાઈ મરજો,
નહીંતો દુનીયામાં વાંઢા થઇને ફરજો.

દોહરો.

સ્રી ચરીત્ર ખુબ કરી ઠગે પતીને નાર,
ભોળા પતી જીવ ખોયે છે રાખીને ઈતબાર.

શેર.

શેઠ શાપુરજી કહે પુરો થયો હવે છંદજી,
છંદ ખરશેદજી કહે કડી કાપીઆં બંદજી,
નશરવાનજી નવરોજજી કહે કાવશજી થઈ આનંદજી
આદરજી રામચંદ્રને કહે સમરો હરીહર ચંદજી.
મનીરામ કહે સમજ નર૦ નારીનો ભરોંસો નહીં કર૦ (મારીજાન)
જોઇએ તો કરજો તમે અજમાસ.

પોતાનું માથું કાપી૦ સતી થાએ પ્રણીને આપી૦
તોળી ન કરો વીશવાશ.

ખ્યાલ.

હિન્દ તણા હિતેચ્છુ, જ્ઞાની, થાવો હવે તમો નરનારી;
સેવા કરો તન મન ધન, વચનથી; લાખો દુખી છે ઘરબારી૧
દીન દીન વધે દરીદ્રતા હિન્દમાં, દીશે જગજગ ભીખારી;
જુઓ હિન્દને લુંટે ગરીબી. જાગો કહું છું લલકારી.
ધાજો, ધાજો, ધનવાંનો ધાજો, હિન્દમાતા થઈ દુખીયારી.
સેવા કરો તન, મન. ધન, વચનથી, લાખો દુખી છે ઘરબારી ૨

સાખી.

લાખો ભુખે ટળવળેને, વસ્ત્ર વીણુ લાખો ફરે;
મધ્ય વર્ગ આબરૂમાં મૌત વીણુ લાખો મરે,
પાપી પેટને પાળવા, કુકર્મ કરતાં ના ડરે,
બંધુઓ ભારત તણા અજ્ઞાની થઇને વીચરે.

હુન્નર ઉધ્યોગના મંડળો સ્થાપી થાઓ જગેજગ ઉપકારી;
થાયે ઉન્નતી હિંન્દની જેમાં, એવી કરો ઝટ તૈયારી
ધાજો, ધાજો, ધનવાનો ધાજો, હિન્દ માતા થઇ દુખીયારી,
સેવા કરો તન, મન, ધન, વચનથી, લાખો દુખી છે ઘરબારી

(સાખી)

ફર્જ છે ધનવાનનો સેવા કરો મનથી તમો;

તનથી. મનથી, વચનથી, સેવાનો રૂડો છે સમો,
છેલીયા ફક્કડ થઈ, અક્કડ બનીને કાં ભમો.
દાઝ રાખો દેશ કેરી, સત્ય સેવક થઇ નમો.
દેશી બની કરો દેશની સેવા, સંપીલા થઈ નર; નારી;
'દાસ સતાર" કહે કરજોડી, છોડી દયો વાતો તકરારી,
ધાજો ધાજો, બનવાનો ધાઝો, હિન્દ માતા થઇ દુખીયારી;
સેવા કરો તન, મન, ધન, વચનથી, લાખો દુખી છે ઘરબારી૪

કઠીયારાની કહાણી.

(રંગત લંગડી.)

કોઈ એક માતા પુત્ર વાસ્તે કષ્ટ કરી આપે છે માન
કોઈ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન—
ઉતમ નગ્ર એક હતું ચંપાવતી નગરી સારી
વસે નગરમાં શેઠ સાવકાર અને બહુ વેપારી,
શેહેર હતુ ગુલજાર વસે એક કઠીઆરો અને કઠીઆરી
હતા તે નીરધન બીચારા અને હતી બહુ લાચારી.

શેર

ધયાન ધરીને સમજો ભાઇ કઠીયારાનો સારજી,
પુત્ર હતા બે તેહના બહુ વરસના દુખીયારજી.

કઠીઆરી બત્રીસ લક્ષણી જાતે હતી, છીનનણુ.
યાર રાખેલો હતો એક ગામનો સાવકારજી.

ચાલ છોટી

પેલી કઠીયારી કમજાત હતી વ્યભીચારી,
બે પુત્ર અને ભરથાર મેલ્યા વીસારી,
પેલા વણીક ઉપર રાખે રાંડ બહુ યારી
કહે શેઠ લાગે તું મુજને પ્રાણથી પ્યારી.

દોહરો.

તું મારી દીલજાન દીલોદીલથી સાંભળ મારી વાત—
કર જલદી તું રસોઇ પુરન પુરી દાલને ભાત
જમીને બન્ને ઉઠયા પલગપર બેસી ખાય સોપારી પાન
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન—૧
નાર કરે શણગાર રાણી મોહેના જેવો ભપકો સારો
નવીન ભોજન જમે નાત ભુખે મરે છે કઠીયારે.
ખાંધે કુવાડો લઇને જાય જંગલમાં કાસ્ટ લાવે ભારો
વેચી ગામમાં પઇસા લઇ કરે પુત્રોનો ગુજારો

સેર

માતા પુત્રને ચાહે નહી વીક છે અવતારજી,
રસોઇ સરવે કરી રંડ પછી બોલાવ્યો યારજી.
પુત્ર ધણી ભડકુ પીએ તે જમે બેઉ કંસારજી,
ધણીને જલ પાયે નહી પેલાને ઘીની ધારજી.

એક દહાડો કાસ્ટ લેવાને ગયો કઠીયારો,
જઇ એક વૃક્ષ નીચે બેઠો બીચારો
ઉઠીને ડાળ જંગીપર માર્યો કુવાડો
હતો જંગી ડાળપર એક શુકનો માળો

દેહરા.

માળની અંદર રહેતા પોપટી અને પોપટજી.
હતા બે બચ્ચા માળામાં તેથી બોલ્યો તે ઝટજી
ન માર કઠીયારા તું હમને હરી તારૂ કરશે કલ્યાન
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક-ર
ડાળ કાપવાની છોડી કઠીયારો મનમાં તે શું કરે વીચાર
નજર કરીને જુવે એક પોપટ દ્રષ્ટે આવ્યો યાર
માળાની અંદર બેઠેલો શુક રહયો કરી ત્યાં શોર પુકાર
ન માર હમને અરે કઠીયારા કરૂં કંઇ હું તારો ઉપકાર,

શેર

નહીં મારૂં તમને હું દીલગીર ન થાવો મન,
પોપટ કહે કઠીયારા તમને આપું મારો એક તન.
પાળજે તું પ્રેમથી અને કરજે તુ ઝાજુ જતન,
એને મોઢેથી સમજ સવા લાખનું પડસે રતન.
દર મહીને પડશે રતન સમજ કઠીયારા,
તું નીકળ્યો ઘેરથી શુકન થયા કંઇ સારા,

કરજે એનુ કલ્યાણ થાય બચ્ચા મારા,
આવ્યો કઠીયારો બચ્ચુ લઈને બેઠી જ્યાં દારા,

દોહરો.

કઠીઆરે આવી બચ્ચુ આપ્યું કઠીઆરીને હાથજી,
વન અંદર જે બની હકીકત સંભળાવી સઉ વાતજી.
પક્ષીનું જતન કરસો તો આપનું થઈ જાશે કલ્યાણ,
કોઇ એક માલા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન. ચોક—૩.
ઘાલી પીંજરામાં બચ્ચાને નરનારી બેઉ કરે જતન,
તે બચ્ચાને મોઢેથી સવા લાખનું પડ્યું રતન,
બજાર અંદર આવ્યો હાથમાં લઇ કઠીઆરો થાય મગ્નન,
વણીકને દવારે દવારે લઈ આવ્યો સમજો મારા સજન.

સેર.

હાથમાં આપ્યું જવેરીને જઈ તતકાલજી,
રતન છે તાહારૂં ખરૂં કહે છે જવેરી લાલજી,
કીમંત કરી કહે છે જવેરી સવા લાખનો છે માલજી,
લાખ આપ્યા રૂપઇયા તે લઇ આવ્યો કંગાલજી.
લઇ આવ્યો લાખ આપ્યા કઠીઆરીને હાથે,
મુજ પ્રાણપતી પીયારી કહે સાંભલો નાથે,
કરો આરામ ખાટલા ઉપર પુત્ર સંઘાથે,
જમવાને કરૂં રસોઈ ને જમીયે આપણે સાથે

દોહરો.

પલક એકમાં કઠીઆરીએ રસોઇ કરી તઇયારજી,
રાખેલો જે હતો રાંડનો બોલાવ્યો સાવકારજી.
પૂત્ર સ્વામીને સુકો રોટલો યાર નાર જમે પકવાન,
કોઈ એક માતા ખાસ લેવા ઇછે પુત્રનો જાન. ચોક-૪.
પોપટ પુન્યેથી થયો કઠીયારો સમજો બહુ ધનવાન,
તોડી ઝુંપડી અને એક બાંધ્યો જાતે મોટો મકાન.
ખુશી થયા સૌ લોક કહે કઠીયારાપર ત્રુઠયા ભગવાન,
સુખનો સાગર ઉલટયો દુખ ગયું સમજો દીલજાન.

સેર.

નગ્રવાસી લોક સહુ આનંદ થયા નરનારજી,
એટલે ત્યાં આવ્યો સમજો કઠીયારીનો યારજી.
કઠીયારી કહે અય દોસ્ત મારા પ્રાણના આધારજી,
દાસી છઉં હુકમમાં પ્રાણ આપવા તૈયારજી.
કહે યાર નાર તું લાગે પ્રાણથી પ્યારી,
એક પુછું વાત કહે તું મુજને વિસ્તારી.
કોણ પતી તાહરો અને તું કોની નારી,
કઠીયારી કહે પ્રાણ આધાર છઉં તમારી.

દોહરો

પ્રીયે પ્રાણ વલ્લભ તું મારી પ્યારી ચતુરસુજાનજી,
કહે કારણ તું મુજને ઝુંપડી ગઈ થયું મકાનજી.
ધન કોણે આપ્યું તમને કે તુઠયા તમપર ભગવાન,
કોઇ એક માતા પાસ [illegible] પુત્રના જાન. ચોક–૫.
ધન ગલ્યું [illegible] ચોર શુક ને પુનિ કરી,
સવા લાખનું રતન [illegible] સુખથી પડે ખરી.
વીસમે થઈને [illegible] ઉપર નજરે નરી,
હાયરે [illegible] ખરેખરી.

[illegible]

ત્યાર પછી [illegible] ત્યાં વનીતા પેરજી,
વ્યાધી [illegible] દેરજી.
શેઠ બહુ [illegible] કહું કેરજી,
ધીક્કાર છે પ્યારી [illegible] કંઈ [illegible]જી.
કહે પ્યારી [illegible] પ્રાણ,
જીવ્યાથી [illegible].
કહે શેઠ [illegible],
એને મારી [illegible].
ફેલ કરી બહુ [illegible] વાચું [illegible]જી,
રતન પડે [illegible] ધાગજી,

ફેર કીધો કમજાતે ઝટ પોપટનો કાઢી લીધો પ્રાણ,
કોઈ એક માતા ખાસ લેવા ઈચ્છે પુત્રનો જાન. ચોક-૬.
રાંધ્યુ માંસ પોપટનું રાંડ ભુંડીએ કાંઈ ના કીધો વીચાર.
જઈને માળ પર કહે પ્યારા ચાલો ખાવું તૈયાર.
માળે કરે બેઉ વાત એટલે કઠીયારીનો આવ્યો પરીવાર.
પુત્ર નાંહાનો આવી સઉ ખાઇ ગયો સમજો હોશદાર.
શેર—નીચે આવીને જુવે બેઉ ખાવાનું કાંઇ ના મલે,
ભમરી ખાઇ પડીયો વાણીયો પ્રાંણ આવ્યા છે ગલે.
જાવા બેઠા પ્રાણ મુજને હોળી અંતરમાં બળે,
જઈ બેઠો ઘેર આંગણે વીચાર કરે મનમાંઈ,
મારે માટે માંસ રાધેલું ગયું કોઇ ખાઇ.
બે પુત્ર છઇ કઠીયારો આવ્યો ઘરમાંઈ,
પુછ્યું પછી રાંડને બચ્યું ગયું છે કાંઈ.
ઉડી ગયું છે બચ્યું મારા પતી પ્રાણ આધારજી.
સાંભળી વાતને કઠીયારો બહુ રૂદન કરે અપારજી
પડયું રતન એક મારો પુત્રના મોમાંથી સૂન ધર ધ્યાન,
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા ઈછે પુત્રનો જાન. ચોક-૭
એક દહાડા સમે શેઠ કહે સાંભળ વાત મારી પ્યારી,
પુત્ર નાહાનો કાપી અને કાળજું લાવ પાસે મારી
મનમાં મેર ના આણી રાંડ કહે કાપી લાવું પાસે તારી,
ફીકર ના કરતાં તમારી દાસી છઉ આજ્ઞાકારી.

શેર.

આજ્ઞા ચડાવી માથે મારવા થઇ તઈયારજી,
કટાર કાઢી એક હાથે દેખતા સાવકારજી.
પાડાશમાં રહેતી હતી એક બ્રાહ્મણી હુસીયારજી,
હકીકત સઉ સાંભળી પોહોચી જ્યાં હતી નીશાળજી.
આંખમાં આંસું બ્રાહ્મણી કહે છે બાળે,
લઇ પ્રાણને નાસો માતા તમારો કાળે.
કહે પુત્રો હાય શું થાય જગ પ્રતીપાળે,
નીર અપરાધી બાળોની લેજો સંભાળે.

દોહરો.

કહે જો હમારા તાતને જે મલશું કોઈ એકવાર
જીવતા રહીશું તો મલશું પીતા ભુલીએ નહી ઉપકાર
ચક્ષુથી જળધાર વહે કહે માતા તે આપ્યું જીવતદાન,
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક-૮
હરી તું કુલ દુનીયાનો બસ હમને તાહારો આધાર,
નથી હમારૂ કઇ આ જંગલમાં સાંભળ કીરતાર
હમારા પર રૂઠી જે માતા તું ન રૂઠતો અય સરદાર,
બાલક તમારા અમે નીર અપરાધીની કરજો વાર.

સેર.

સાત દીવસ રહીને ગયા રડતા બહુ જંગલ વીચે,
બાલ વરૂ સહી કષ્ટ જંગલમાં સઉ રડતા દીસે.

સાંભળી જીવ જંત રડતા તે સઉ જંગલ વીસે,
દયા લાવી નાસે કે જરી બાળક જોઇ અમને બીસે.
બહુ હતુ ઘોર અંધારૂ અને મધરાતે
એક વૃક્ષ નીચે આવીને બેઠા બેઉ ભ્રાતે
બોલ્યો મોટો ભાઇ તે નાનાભાઇની સાતે
બહુ થાકયો તું લે નીદ્રા જાશું પરભાતે.

દોહરો.

લઘુ બંધવ નીદ્રા લઇ સુતો જેષ્ટ બંધુની પાસ
સુખનો પંથ દરસાવ હરી તું પુર હમારી આસ
ઉપર વૃક્ષના હતા રહેલા બે પક્ષી ચતુર ગુણવાન
કોઈ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક્ક—
અરસપરસ બેઉ પક્ષી કરે છે વાત રહી વૃક્ષની ડાળે
મોટાંભાઇને મળશે રાજ સમજ પ્રાત:સકાળે
ભાર નીંદ્રાંમા સુતો લઘુ બંધવ સીર ગાજે છે કાળે
સર્પ થઈને ડંસ કરસે મરસે નાનો બાળે.

શેર

સમજી ઝાડ પાહાડ પક્ષી સૌં કરે પુકારજી
માતા રૂઠી બેઉ પર નહી-રૂઠતો કીરતારજી
નીર અપરાધી બાળ બે સુંદર દીસે સકુમારજી,
ઉપજે દયા અંતરમાં હમને કરજો એની વારજી,

વક્ષની ડાળપર પક્ષી સહુ રૂવે છે
ફૂળ જળ તજી પોતાનો પ્રાણ ખુવે છે.
પક્ષીયો દ્રસ્ટે નીહાળી અને જુવે છે
આવી મોટા ભાઇને નીંદ્રા તે પણ સુવે છે.

દોહરા

સર્પ એક આવીને ડંખ્યો ગયો ભાઇનો પ્રાન
આવ્યું સ્વપનુ ઝપકીને ઉઠયો ઉઠો બંધવ નાદાન
પ્રાણ દેહમાં મળે નહી જોતામાં દેહનું ભુલ્યો ભાન
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક—૧૦
હાય હવે શું થાય પ્રીય બંધવનો પ્રાણ આ કોણે હર્યો
વન વગડામાં મુકી એકલો ને મારગ કીયાનો ધર્યો
નથી કઇ તકસીર માહારી બંધવ કોપ તેં કેમ કર્યો
દયા ન આવી મારી મને મુકીને તું ભવસાગર તર્યો.

શેર.

પરમ પ્રીયે પ્રાણ મારા બંધવ મેલી કયાં ગયો,
અરે નીરદે જીવ મારા દેહમાં તું કેમ રહયો,
વીયોગ તારો વીરા મારાથી તો ના જાયે સહયો;
આવી દયા માહારી નહી નીરદોસ કેમ નીરદે થયો.
આ ગમની વાત કહું કેની પાસે વીસ્તારી,
મારા દર્દે ભરેલા જીવને મારી કટારી

મળશે ક્યાં મને તું અરે પ્રાણ આધારી
એકવાર તને મળવાની છે ઈંતેજારી.

દોહરો,

કાસ્ટ લાવું જઈ ગામમાં અને અગનીદાહ દઉં આજ—
પ્રાત:કાળે આવ્યો શેહેરમાં પકડીને આપ્યું રાજ
રાજ રીધના સુખ સંપતમાં ભુલી ગયો બંધવ નાદાન
કોઈ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન. ચોક—૧
સુખમાં ભુલી ગયો મરેલા ભાઈની શું થઈ ગતી,
લાસ પડેલી વૃક્ષ નીચે ત્યાં આવ્યો એક જતી,
કરો જીંદા બાલકકો ગીરધારી હે તુમારી પ્રબલ મતી,
તુંમ ફકીરપાસે કરું જીંદા એ દેખ છતીયા મેરી જલતી.

શેર.

જીંદા કીયા બાલકકો ઉસેકે સંગમે વો લે ગયા,
મે ગુરૂ તું શિષ્ય મેરા સાધુને મુખસે કહ્યા,
મે બાલકું શરણે તુમારે રખના તુમ મુજપે દયા,
સાધુ કહે સુન બાલકા મેરી મોત હે તુજપે મયા.
કહે દુખની વાત બહુ આંખમાં આંસુ લાવી
માતાને દુખેથી નાઠા જાન બચાવી
સુતો મોટાભાઈના ખોલામાં નીદ્રા આવી
નીદ્રા ભર મુકી ગયો મને ફસાવી.

બાવા સંગાથે આવ્યો પુત્ર ભાઈનો રાજ મોભારજી,
મોટો ભાઈ ત્યાં રાજ કરે તેને ખબર નથી દીલદારજી.
ખાસ મંદીર હતું પોતાનું ભજે ત્યાં હરીને ભગવાન
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા દંચ્છે પુત્રનો જાન. ચોક-૧૨
એક દીવસના સમે પુત્રના મુખમાંથી પડયું રતન
સવા લાખનું જોઈને ગુરૂનું બહુ હરખ્યું મન.
એ કોઈ કારણ રૂપ હે લડકા દેખ ગુરૂ મનમે પ્રસન
હોકર કહેતા ન દેખું તુજે મુજે ના ભાતા અંન.

શેર.

આજ્ઞા તમારી છે મને જોવાને ઇચ્છા શેહેરજી,
આપો રજા જલદી તમે લાવીરે મનમાં મેરજી.
દેખો ઇચ્છાસે નગરમેં કરો અછી લ્હેરજી
ડરના નહીં બચ્ચા ન જાના તુંમ કીસીકે ઘેરજી.
નીકળ્યો છે નગ્ર જોવાને છેલ છબીલો
કમરમાં કટારી બાંધે દુપટો લીલો
કંઈ આસક નગરની નાર જોઇ રંગીલો
નહીં હતું કોઇ સંગાથ હતો એકીલો.

દોહરો

ચાલ્યો જાય રસ્તે હતું ત્યાં ગુનકાનું મકાનજી,
પોપટ હતો ગુનકાનો તેની દ્રસ્ટે આવ્યો જવાનજી.

પોપટ કહે સાંભળ ગુણુકા મારી વાતપર ધરજે ધ્યાન
કોઈ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન. ચોક–૧૩
જાય છે છોકરો આ સુંદરના મોહોંમાંથી પડે રતન
એનું કાળજું ખાય તું તો વરસે ઘરમાં કંચન
સાંભળી વાત તેને બોલાવ્યો થઇ બહૂ ગુણુકા પરસન
અરે ઓ પ્યારા–પ્યારા બહું મને તું લાગે તન મન ધન

શેર

કરી બહુ છલ ભેદ તેને પલંગપર સુવાડયો
જલદ હતો ખંજર બહુ વીજળી સરીખો કાડયો
છાતીપર તેની ચડી બાળકે બુંમ પોકારીયો
ભુંડી દયા આવી નહીં કટાર જઈને મારીયો
સઉ ઉભી હતી કુલજાહાન પુત્ર જોવાને
પડયો તે ખાટલા ઉપર ગયા છે પ્રાણુ
પુત્રની પાછલ નીકળ્યો ગુરૂ ફરવાને
લાગ્યો પુછવા આવી શું ઉભા તમે જોવાને

લોક કહે છે સાંભળો બાવા એક હતોં કોઇનો બાળજી,
આ ગુનકાને મેલે ગયો જાને થયો છે તેનો કાળજી,
ગયો ગુરૂ ગુણુકાના મેલ ઉપર ચેલાનો નિકળ્યો છે પ્રાણુ
કોઇ એક માતા ખાશ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક–૧૪
અહી કેસ ગુણુકાના ગુરૂ લાવ્યો નીચે સઉ જુવે લોક,

લાસ ચેલાની જોઈ લોકોના મનમાં ઉપજયો શોક
નગ્ર નીવાશી જનો થયા ગમગીન પુત્રનો લાવી શોક
નીર અપરાધી લાશને જોઈ રડે સઉ પોકાપોક.

શેર.

ખબર થઇ નગ્રપતી આવ્યો છે જોવા લાસજી
જુવે છે આવી ત્યાં ભાઇ પોતાનો ખાસજી
ગમગીન તે રાજા થયો મનમાં બહુ ઉદાસજી
કોણ એ પુત્ર કોહોનો છે કરો તપાસજી
કહે જતી સુન પુરપતી યે મેરા ચેલા
એક રોજ ગયા મેં જંગલ બીચ એકેલા
એક વૃક્ષકે નીચે પડા હુવાથા મરેલા
વો કરકે સંજીવન મેને સંગ લીયેલા.

દોહરો.

પુરપતી જઈ ખાળયો લાશને નીરખે એ મારો ભાઈજી
તને ગયો છું ભુલી હું બંધવ મરૂં કટારી ખાઈજી
બળ્યું આ મારૂ રાજ કાજ સઉ તાજ કરૂં મારો આ જાન
કોઈ એક માતા ખાશ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક–૧૫
લઈને ખોળામાં લાસ ભાઈની સુરત જોઈ બહુ કરે પોકાર
તારે વાસ્તે આપું આ જાન મરૂં ખાઈને કટાર

મેલી લાસ જંગલમાં હું આવ્યો લેવા કાષ્ટ થઇને લાચાર
ગયો શહેરમાં ઉઘડતી ભાગળ રાજ મળ્યું દીલદાર.

શેર.

ભુલી ગયો તને હું અપરાધી બહું તારો થયો
ખબર તારી લીધી નહી ને છેક હું નીરદે થયો
વજીરે આવી ત્યાં રાજાને બહુ સમજાવ્યો
કહે જતી શુન પુરપતી જુદા કરું તુંમ દેખાયો
જોવાને ત્યાં મળી છે ખલકતે સારી
કંઇ રૂવે બાલકો અને રૂવે નરનારી
કર જલદી સજીવન બાના કહે સંસારી
કર્યા મંત્રે સજીવન બચાવે જાદુ મારી

દોહરો.

સજીવન થઇ ચેલાએ મુક્યું ગુરૂ ચરનમાં શીશજી
તીરથ રૂપ છો ગુરૂ તમે મારા પરીબ્રમ્ન જગદીશજી
અરસપરસ બેઉ ભાઇ મલ્યા તે કરે વાત દુખની દીલજાન
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક–૧૬

ફાંસી દીધી ગુનકાને સઉ લુટી લીધું તેનું ઘરબાર
છુટાવી આવ્યા ભાઇ બેઉ ગુરૂ સગાથે રાજ દુવાર
દુખની વાત બેઉ કરે મલીને બેઠા બેઉ મહેલ મોજાર
માહ આવ્યો પીતા આપણો હશે ત્યાં દુખી અપાર.

શેર.

આપના વીજોગમાં પીતા ઘણો હેરાનજી
મનમાં મેટો ભાઈ સમજીને થયો બેશાનજી
જ્યાં ભાઇ બેઉ આવ્યા ચંપાવતી શુભ સ્થાનજી
જોઇ પીતા બેઉ પુત્રને પુરો થયો અરમાનજી.
પુત્રને જોઇ પીતાને આનંદ ભારી
ઇચ્છા શું છે કહે વણીકને કઠીયારી
કાળજુ હું લાવું કહો તો પુત્રને મારી
સાંભળી નાનાભાઈએ લીધી કટારી.

દોહરો.

મોટો ભાઇ વારે છે ભાઈ કરીયે ના એવું કામજી
સ્થાન નરકમાં મલે વળી અને રૂઠે સીતારામજી
કરણીનું ફળ મળસે એને સાંભળ તું બંધવ નાદાન
કોઇ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક ૧૭
હતી બ્રાહ્મણી ધરમવંતી તેને બહુ ધન આપીને ખુશી કરી
ધરમની માતા જીવાડયા તે હમને તે વાત ખરી
પીતાને લઇને ચાલ્યા ભાઈ બે માલ મતા શકટ ભરી
આવ્યા રાજમાં પોતાના મનની ઇચ્છા પુરી કરી.

શેર.

ગુરૂ ચશું બયાન એ સાંભળ કરી વીચાર તું,
નારી નઠારી હોય તેનો કરજે ના ઈતબારતું,
ભરોસે રહેતો નહી રહેસે તો ખાસે મારતું,
માટે નઠારી કર અકારી નાર એ દીલદારતું.
ઉસ્તાદ મારો અબદુલહુસેન ગુરૂ જ્ઞાની
હાજી ફરજુલ્લા ગાય ખ્યાલ હુક્કાની
જગજીવન બાહાદર કરે બહુ નાહાની
કહે તુરાવાળાને ખબર નથી ગાવાની.

દોહરો.

સાલ બાવન પ્રથમ જેઠ વદ છઠ ને સોમવારજી
તે દીવસે સીવલાલભાઇએ ખ્યાલ કીધો તૈયારજી
અલીભાઈ કહે રાખો સભામાં લાજ તમે મારી ભગવાન
કોઈ એક માતા ખાસ લેવા ઇચ્છે પુત્રનો જાન ચોક-૧૮

બે દોશદારનો પ્રેમ પ્રીતનો દાખલો

દોશતી દુનીઆમાં કોઇ કરવા જાણે,
મારીજાન-જીનાવે કોઈ પૂરૂશ ગુણવાન.
દોશતીને કારણે ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન,
માયાની મારફુ મોહબત મનમોહની છે.
મારીજાન-કાન દઇ સુણજો કહું કહાની,
શી રીતે એક રાખી દોશતીની રે કદર જાની,
કોઇ એક શહેરમાં હતા બેઉ દોશદારે,
મારીજાન-એક દીલના બેઉ દીલજાની,
એક બીજાને જોયાં વગર કોઈ પીએ નહીં પાની.

ચાલ

એક રજપુત બીજો શાવકારનો તનજી,
બેહેનુ બચપણથી લાગ્યું તું મનજી,
કરે મોજ મઝા ફરે શાથે રાતો દનજી,
કરે એક બીજા પર અર્પણ તન મન ધનજી.

મારીજાન—પછી શું થયું તે કહું બ્યાન,
દોશતીને કારણ ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન. ૧
એક દહાડે શેહેરમા નીકલ્યા બને ફરવા,
મારીજાન—મેહેલ રજપુતનો દીઠો ભારી,
શોભા અપરંમપાર મેહેલની ખુલી હતી બારી,
તે બારીમા એક બીજો ચંદ્રમા દીઠો,
મારીજાન—હતી તે રજપુતની નારી,
તેને જોઈને સાવકારે એક હાય મારી.

ચાલ.

ચેરાનો ઉતર્યો રંગ પડયો ખીશીઆણો,
તે નારીને જોઇ દીલથી થયો દીવાનો,
થઈ વ્યાકુલ ઉભો થઇ ત્યાંજ તે છાનોમાનો,
જેમ દીપક જોઇને બળી જાએ પરવાનો,
મારીજાન—તેમ તે બળવા લાગો જુવાન,
દોશતીને કારણે ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન. ૨
રજપુત ઝટ સમજ્યો જોઇ રંગ ચેહેરાનો,
મારીજાન—ઉભા કેમ ત્યાંજ ભાઈ મારા,
શું કારણથી તમારા કરમાયા બેઉ રૂખ સારા
એવી શું ચીંતા થઇ મને કહો ભાઈ,
મારીજાન—તુમે મને પ્રાણથી છો પ્યારા,
જાઉં જીવથી તોબી ફરૂં નહી હુકમ તારા.

ચાલ.

કહે સાવકાર ભાઈ વાત સમજ તું મારી,
આ નારીએ મારી મારા દીલમાં કટારી,
એના જખમથી સુસ્ત થઇ ગઈ મારી કારી,
હું નથી જાણુતો હસે તે કોની પ્યારી.
મારીજાન–એને મલવાનો મને અરમાન,
દોસતીને કારણે ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન. ૩

બની શકે તારાથી તો મને તેને મેલવ,
મારીજાન–પુરણ હોએ તારી મુજપર મહેર,
તું જો મને નહી મેલવસે તો મરીસ હું ખાઈ ઝેર,
રજપુત મન કહે મારેથી દોસ નથી વાકેફ,
મારીજાન–મેલવું એને હવે બસખેર,
એક બાજુ બેસાડી દોસને આવ્યો પોતાને ઘેર.

ચાલ.

તે આવીને કહે સાંભલ પ્રીય પ્યારી,
તું ખરીજ હોએ મારી જો પ્યારી નારી,
તો આજની રાત બસ રાખજે મરજી મારી,
મારા દોસની કર તું દીલથી તાબેદારી.
મારીજાન–કરજે આજની રાત મીજબાન,
દોસતીને કારણ ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન. ૪

મારો દોસ નહીં જાણે કે મારી તું નારી,
મારીજાન–એવી કોઈ તજવીજ તું કરજી,
જરા દુઃખ નહીં દેતી રાખજે એની સઉ મરજી,
એની મરજી માફક બધા કામ તું કરજે,
મારીજાન–સમજીને પોતાનો વરજી,
કરજે મારેથી સેવા વધારે એની સુંદરજી,

ચાલ.

નારીએ માન્યું જે કંઈ કહ્યું પ્રાણનાથે,
કહે નારી તમારી આજ્ઞા ચડાવી માથે,
સ્ત્રીનો અરધો જીવ સ્વામીની સાથે,
હું જઈશ સ્વર્ગે જો મરીશ તમારે હાથે,
મારીજાન–ભલામણ દઈને ગયો દીલજાન,
દોસ્તીને કારણે ખોયો ચારોએ પોતાનો વતન ૫
તે આવી દોસ દોસદારને કહેવા લાગ્યો,
મારીજાન– તમારૂં આવ્યો કરીને કાજ,
બેલાશક તમે આખી રાત જઈ કરો મનગમતું રાજ,
સમજીને દોસનો આભાર માનવા લાગ્યો,
મારીજાન–તમે છો મારા સરના તાજ,
જીવતદાન મને આપીને બસ ઉગારી લીધો આજ.

ચાલ.

લઈ રજા દોસની ગયો તે માળા ઉપર

જોતાને વાર સનમુખ આવી તે સુંદર,
હેતેથી ઝાલ્યો નારીએ તેનો કર,
કહે ભલે આવ્યા તમે મારા શીરના છત્તર,
મારીજાન-બેસાડયો દઇને આદરમાન,
દોસતીને કારણે ખોયો આરોએ પોતાનો જાન,
અતી આદરમાન જોઇ સેઠ ઘણું હરખાયો,
મારીજાન-થયો તે મનમાં અતી રાજી,
ગઇ ગમી પેહલેની મનમાં ખુશી થઇ તાજી,
દાસીને પાન સોપારી મોકલી લેવા,
મારીજાન-પછો કાઢી ચોસઠ બાજી,
સેઠ કહે પ્યારી પાણી પા મને લાગી તરશ ઝાજી,

થાલ.

પાણી લેવા તે ગઇ ઓરડીની અંદર,
એટલામાં સેઠની નજર પડી ખુંટીપર,
ટાંગ્યું તું દોસનું મદીલ એક વળી ખંજર,
તે સમજયો રખે મારા દોસનું નહોએ ઘર.
મારીજાન-ઉઠીને જોયું ધરીને ધ્યાન,
દોસતીને કારણે ખોયો આરોએ પોતાનો જાન,
એટલામાં નારી પાણી લઇને આવી,
મારીજાન-વીંટી જોઈ આંગળીએ નીરધાર,

આશ દોસ્તનું છે આ ઘર એવો નીશ્ચે કર્યો બીચાર,
નારીને મોકલી તેડવાને હાસીને,
મારીજાન—હુકમ માનીને ગઇ તે નાર,
એકાંતવાસ જોઇને સેઠે બંધ કીધા ઘરના દુવાર.

ચાલ.

શાબાસ દોસ તારા દીલને ધન તારી માને,
મારા દીલને સારૂં તે સોંપ્યું તારૂં મકાને.
હું કુડ કપટી આવ્યો કુડ કરમ કરવાને.
મને માફ કરજે હુ તદન હતો અંજાને,
મારીજાન—દોસ તારૂં ભુલું કેમ આસાન,
દોસતીને કારણે ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન, ૮
પેહલેથી બીના લખી સઉ કાગળમાં.
મારીજાન—મુકી માથાં નીચે નીરધાર,
આએ મારા પાપી જીવ પડો સો સો તુજપર ફીટકાર,
કાળું મોહડું મારા દોસ્તને કેમ દેખાડું,
મારીજાન—છે મારા જીવતપર ધીકકાર,
હવે દોસ કયામતમાં મલીશું પાછા બેઉ દોસદાર,

ચાલ,

એટલું કહીને એક કટાર પેટમાં મારી,
પોતાને હાથે કીધી તનની ખ્વારી

એટલામાં પાછલે દ્વારથી આવી નારી,
જોઇ નારીએ મનમાં વાત સહુ વીચારી
મારીજાન--આવશે તોહમત અંતનીધાન,
દોસતીને કારણે ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન.
મારા પતીનો છે આ દોસ ખાસ તનમનનો,
મારી જાન–મુવેલો કદી તે જોસે.
શક લાવી મારાપર વળી પોતાનો જીવ ખોસે,
માટે હુંબી મારે હાથે મરીને જાઉં,
મારીજાન-પણ પતી મારૂ લોહી ધોસે,
લઇ કટારી મારી ખોયો ઝટ જીવતે નીરદોષે.

ચાલ.

એટલામાં પાછલે દ્વારથી આવી દાસી
આવીને લાસ બેઉની તેણે તપાસી,
આવે આળ મારાપર વાત એ મનમાં વમાસી,
પછી પોતાને હાથે લીધી ગળામાં ફાંસી,
મારીજાન–દાસીએ કીધી જીવની હાન,
દોસતીને કારણે ખોયો ચારોએ પોતાનો જાન ૧૦
પછી ઘણી વારે રજપુતબી આવ્યો ઘરમાં,
મારીજાન–જોઈ ત્રણેની મુએલી લાશ,
હાએ વાએ કરવા લાગ્યો બેસીને દોસની પાસ.
પીખે બાલેબાલ માથાના છાતી કુટે,

મારીજાન-દોસતે તોડી મારી આશ,
હું નહીં જાણુંતો હતો કે નારી એવી હશે બદમાશ.

ચાલ,

શું કારણ દોસ તુને રાંડે નાખ્યો મારી,
એવું જાણતે તો હું સાથે આવતે તારી
એવું શું દુખ મારા દોસે દીધુતું ભારી,
એવી કેમ કસાઈ નીકળી અરે તું નારી.

મારીજાન-રાંડ કેમ થઈરે તું બેઈમાન
દોસતીને કારણે ખોયો ચારેએ પોતાનો જાન,
લઈ માથું દોસનું મેલ્યું પોતાને ખોળે,
મારીજાન-તો કાગલ લાગો એક તેને હાથ,
વાંચી બીના સૌ જાણી લખીથી પહેલેથી સૌ વાત,
નથી વાંક કાંઈ નારીનો નથી દાસીનો.
મારીજાન-નીશાની જોઈ મેં સૌ એકાંત,
શરમીંદો થઈ પોતાને હાથે કીધો મેં જીવનો ઘાત

ચાલ.

વાંચી બીના મનમા પસતાવા લાગ્યો,
પછી નારીના ગુણ ઘણાજ ગાવા લાગ્યો,
ત્રણેના નામ લઈ લઈ બોલવા લાગ્યો,
લઈ દોસને છાતી સાથે દબાવા લાગ્યો.

મારીજાન—હવે કેમ જીવું હું જગ દરમ્યાન,
દોસતીને કારણે ખોયા ચારોએ પોતાંના જાન, ૧૨
તેણે સાથે કીધા સુતી બાજુમાં,
મારીજાન—થઈ ગઈ ચરચા ભારીજી.
થઈ સવ્વર આજુબાજુ ઉઠયા નરનારીજી,
આવી બીના જોઈને ખબર કરી રાજાને,
મારીજાન—થઇ ગઇ ચરચા ભારીજી.
રાજા વજીર જોવા આવ્યા ભેગી ખલકત સારીજી

ચાલ.

પેહલા તો આવીને કરવા લાગ્યા તપાસે
પછી ઉંચકી જોઇ તે ચારોની લાસે,
તો ચીઠી એક પડીતી તેની પાસે.
વાંચી ચીઠીની બીના કરી બહુ ક્યાસે,
મારીજાન—વજીર તે હતો ઘણો વીદવાન,
દોસતીને કારણે ખોયો ચારો ચારોંએ પોતાનો જાન ૧૩
કહે વજીર નથી ચારોને કોઈએ માર્યા,
મારીજાન—મુવા તે પોતાને હાથે,
દોસની દોસતીને લીધે થઇ ચારો જણની ઘાતે.
રાજાએ લાસ ચારોની સથે દફનાવી,
મારીજાન—પ્રસીધ થઇ દુનીયામાં વાતે,
દોસ કરો તો એવો કરો જે મરે દોસ સાથે

ચાલ,

કહે દાદાભાઈ ઉસ્તાદ દોસની કહાંની,
કાવસજી ઉપર સાહેબની છે મેરબાની,
નસરવાનજી નવરોજ બાદરજી છે જ્ઞાની,
મુરારજી બીખુ રામચંદર દીલજાની,
મારી જાન—મનીરામ કહે છે હું નાદાન,
દોસતીને કારણે ખોયો યારોએ પોતાનો જાન, ૧૪

——:o:——

કાળની બલીહારી.

——(o)——

વિશ્વેશની અકળીત કળાનો કોણ પામ્યું પાર છે,
એ જાદુગરના જાદુમાં આલમ બધીની હાર છે,
તજી રામ, ભજતા દામ સહુ કહે પ્રભુ ભજનની કાલ છે
એ કાલના કહેનારના આ જગતમાં બેહાલ છે,
મુંબઈ નગરમાં દાસ મોહન શેઠ એક વસતા હતા,
ધન માલથી ભરપુર વાણી શુર કહેવાતા હતા,
વૈષ્ણવ અનુયાયી સદાયે કૃષ્ણને ભજતા હતા,
પુત્રાદી લગ્નોત્સવ મહિં ધન વ્યય બહુ કરતા હતા,
મણુશ ગણે માળા તણા પણ રામ બદલે દામ કહે,
[illegible] રામ [illegible]

એ રટણ નીશદીન બહુ કરે તીલક લલાટે ખેંચતા
તુજને સમર્પણ સર્વ છે, કહી એમ દીનને રેંસતા
"હે કૃષ્ણ તારો દાસ હું કરૂં સર્વ તુજ આદેશથી,"
ઇચ્છા પ્રમાણે સર્વ બનતું થાય શું હું શેઠથી
છું લક્ષ્મી દેવી દાસ હું સેવા સદાયે પ્રમાણજો;
તવ દાસ વિષ્ણુ સાથ હુ એવું સદાયે માનજો,
લક્ષ્મી અવિચળ છે નહિ ચંચળ સદાયે જાણજો,
છે આજ કોની કાલ કોની સ્થિર નહિ કદી માનજો,
વિનાશ કારણ લક્ષ્મી છે દુ:ખનું સદાએ મુળ છે.
નિર્દોષને સંહારનાર જેનો તીક્ષ્ણ શુળ છે,
આશા ભયંકર દીસતી અધેર કરૂં રાજ્ય છે.
નિંદ્રા મહી પણ શેઠ વદતા દામ દે પ્રભુ દામદે,
ચાવી તીજોરી કેડમાં કસકસ સજડ બાંધી હતી.
પલપલ ફરે ત્યાં હાથ ઉંઘમાં ચાવી કેડ છે નહિ ?
સીરપર પટા કાળા ભયંકર મ્હોં બુકાની દીસતી,
વિકાળ જેનાં વસ્ત્ર હા ભયભીત મુર્તિ શોભતી.
ઝગઝગ ઝગે ખંજર પીપાસુ લોહીનાં હસ્તે ધર્યાં,
વિકાળ એવા ચાર માણસ શેઠ ઘરમાં પરવર્યાં,
ઉંઘતો હતો ભડકયો નીચે પલમાં ઉઠાડયો તેહને,
ક્યાં છે તીજોરી ધન તણી પળમાં બતાવી દે અમે

સત્ય વચનો બોલજે જો પ્રાણની આશા ચહે,
મમ કાર્ય પુરણ પાર પડતાં જગત તું જીવતો રહે.
મેંયો કહે દીન પાંચથી આ પેઢીમાં હું આવ્યો,
હું દીન શું જાણી શકું કયાં ત્રીજોરી આવીયો,
ઉપર ઉંઘે છે શેઠ છે વાકેફ સહુ વાતો થકી
હું તો ફકત સેવક ગરીબ લાવો દયા સૌ મમ થકી,
આ પાપી ચારે માળ ઉપરે મંદ પગલે ચાલીયા,
ત્યાં શેઠ ઉંઘતા ખાટપર ખખડાટ કરી જગાડયા,
પલમાંહિ ઉઠયો શેઠ ચમકી કોણ છો એવું વદયા,
ધીમે ધીમે તું બોલજે ત્યાં પાપી એવું ઓચર્યા,
શા માટે પાપી આવીયા અહિં શું તમારૂં કામ છે,
સંહાર કરવા નીચનો આ હૃદયમાં બહુ હામ છે,
આવીયા જે સ્થળ થકી ઝટ જાવ પાછા ત્યાં સહી,
પોલીસ ખબર આ જાણતા છે જેલ સૌ માટે નકી
પાપી પીશાચો ચારી કોટી ઉપાય પણ ફળશે નહિં,
મમ ધન તણા ભંડાર હરવા આશ તવ ફળશે નહિ,
ડરતો નથી તવ તિક્ષણ ખંજર આ છુરીની ધારથી,
તમ મોત નિશ્ચય જાણજે દુઃખ શોક કારાગારથી.

એવું સુણીને એક પાપી શેઠ ઉપર જઈ પડયો.
લતા તણા પ્રહાર કરીને ખુબ તેને આથડયો,
હજુ બોલ ધનપતી જીવન ઇચ્છા જીવવા શું ચ્હાય છે.
મનમાં સમજજે લોભ ધનમાં જીવ તારો જાય છે;
દુખદ સ્થિતી અતી દીન છે કંગાલની આ હિન્દમાં,
બહુ ધનતણા ભંડાર તુજથી પાઈ પણ દેવાયના
અમને દીધું છે પેટ પાપી બસ તે પણ ચહાય છે,
તુજ લવ પાપ પ્રાયશ્ચિત આ પલમાંહી જીવ તુજ જાય છે;
પણ ધન તણો લોભી જરાએ ટેકમાંથી ના ખસ્યો.
જાતાં જીવન શું સંપતિ આવે કદી સાથે ગણ્યો.
ખંજર ઉગામ્યું તિક્ષ્ણ ત્યાં પ્રાણ ધન પતી ઉડીયા.
આ વિશ્વને અળગું કરીને સ્વર્ગવાસી તે થયા.
ચાવી કમરથી છોડીને પાપી ત્રીજોરી ખોળતા,
પણ બ્હાર કોલાહલ થતાં આ પાપી ઝટપટ દોડતા,
નહિ પાઈ આવી હાથમાં નિર્દોષનું ત્યાં ખુન થયું.
વિશ્વેશનું નિર્માણ જાણ્યું છે કદી પાછું ફર્યું.
પોલીસ પલકમાં આવી ત્યાં ને ચોરને શોધે બહુ
સ્ટેશન ભણીથી [illegible] [illegible] [illegible] ત્યાં ના [illegible].

આપ્યું તમોને વીપુલ ધન ક્યાં દીનને દેતા નહીં.
કંગાલ ભારત વર્ષને કરી દાન કાં ચ્હાતા નહી.
આ દીન હિન્દુસ્તાનના દુશ્મન તમે ધનવાન છો.
કંગાળ કેરી હાય લેનારા સહુ તમો શયતાન છો.

માણસ બની માણસ હૃદયને દુખ દેનારા તમે
અમને રીબાવી ધન તણો સંચય સદા કરતા તમે,
કરતા મજુરી દીન પણ નહી યોગ્ય બદલો દો તમે
તમ પાપથી આ પાપનાં ભાગી નકી થાશું અમે.

હજુ ચેતજો ધનવાન ભારત વર્ષના આ દ્રશ્યથી.
થાશે તમારી દુર્દશા પણ એકદીન ના દાદ સુણુશો દીનની
સંતાન સહુ છો બાપના નહીં ભેદ કાંઇ લગાર છે.
નકિ યોગ્ય બદલો આપવો એ ફર્જ લેખી કરાર છે;
પેદા કરો જો સહું તમે નહિ નીજ કદી પચુ જાણુજો.
કણુ કણુ મહિ ઇનામ વાયક સત્ય સહુ પ્રમાણુજો,
ધનવાન હોતો દીનના દારિદ્ર દુખને દુર કરો.
કંગાલ વીસ કરોડની એ હાય કંઈ દીલમાં ધરો,
દુખદ સ્થીતી છે હિન્દની ખાવા ન મળતો રોટલો
ઘર ઘેરી રખડે દીન ટોળાં સુવા ન મળતો ઓટલો,
નહિ વસ્ત્ર પણ છે અંગ પુરા [illegible] ઠંડમાં વે [illegible]

ધનવાન તારૂં દીલ નીરખી હૃદય શું કંઈ નહિ દ્રવે,
આપો હજી આપો તમારા દામને ખર્ચો તમે
દીનમાટ અન્નાલય વસ્ત્રાલય ઉઘાડો સહુ તમે,
આ એજ ભારત વર્ષમાં કર્ણ જે સમ દાની હતા.
મુની વ્યાસ વેદ પુરાણ જાણે દેશ સઉ જ્ઞાની હતા,
અર્જુન હતા અને ભીમ સમ શૂરવીર આ હિન્દે હતા
તવ લોભ લક્ષ્મી દેખીને શરમાઈ તે આજે સુતા
ધન માલ નહિ કદી આવશે. આ જીવ જાતાં દેહથી
સઘળું સદાયે જાણજો જીવ દેહુ કેરા સ્નેહુજી.
હા કાલ તું ધનવાનને સદ્‌બુદ્ધિ નીત્યે આપજો
ને દીન દુખી કંગાલના તું કષ્ટ આખુ કાપજો
કલ્યાણ ભારત વર્ષનું કરજો તમે ત્રાતા સદા.
આ દીન તુજ બાળક તણી હરજો સદાયે આપદા

છોટાલાલ ચુ૦

જુગારી ભરથાર.

(રંગત લંગડી)

પતી હીતકારી પ્રાણપ્યારી આપે અતી પતીને માન,
જાએ જીવથી-સતી તેઓ દીએ પતીને જીવતદાન,
એક વાત પ્રખ્યાત કહું હું સુણજો કાન દઈને સૌ સાર,
રામપુરમાં-હતો એક સોમચંદ નામે સાઉકાર,
હતો ધર્મશીલ સુખી અતી પણ પુત્ર વીયોગે દુખી અપાર
રાતને દહાડો પુત્રની યાદમાં ઝુરતા બેઉ નરનાર,

શેર.

તીરથ વરતને માનતાંઓ બાધાઓ લીધી ઘણી,

બેન્દમાઇ.

બીજા ગામમાં કોઈ કન્યા, જન્મી કોઈ શેઠને ત્યાં,
તેની મળી ખબર હયાં, દીધો બ્રાહ્મણને પઠાવી,
બ્રાહ્મણ ઘેર શેઠના આવી, સગાઈની વાત જણાવી,
કહી એકાંતે બોલાવી, શેઠેબી ખુશી બતાવી,

છોટી.

કન્યાનું નામ અમરત કરી હતું સવાઈ,
દેવચંદની બ્રાહ્મણે તેથી કરી સગાઈ,

આવ્યો વધામણી લઈ શેઠ કને તે ભાઇ
સમજીને શેઠ શેઠાણી ગયાં હરખાઈ,

દોહા.

એમ કરતાં થયો દેવચંદ પાંચ વરસનો ખાસ,
પછી તેનાં કીધાં લગ્ન થઇ સકલ પુરણ સઉ આશ,
એવાં લગન થયાં ધુમધામથી થયાં ન થશે તેને સમાન,
જાએ જીવથી–સતી તોએ દીએ પતીને જીવતદાન,
એમ કરતાં બે વરસ ગયા, થયા દેવચંદને વરસો સાત,
મુકી નાનો–પુત્રને સ્વર્ગવાસી થયો તેનો તાત,
બીજા વરસ ત્રણ વીત્યા ફરી ગઇ મરી માયાળુ પ્યારી માત,
નાનપણમાં–થયો અતી દુખી શું કહું દુખની વાત,

શેર.

તે દાડેથી બહેકેલો તેના થઈ ગયા કંઇ દોસ્તદાર,
ખાએ પીએ દોસો સાથે રાંડો ઘેર જઇ સાંજ સવાર,
વલી એક બહેકેલ શીખ્યો લાગ્યો રમવાને જુગાર,
ધન તેમાં સરવે ગયો હારી થયો નીરધન અપાર,

બેનભાઇ

સોબતથી બહુ અસર થઇ, દુખી થયો નીરદયને દીલ દઈ,
દોલત તેની તેમાં સઉ ગઇ, પછી મનથી કીધો વીચાર,
ધો મનસુબો મન સંગાત, કાંઈ સસરો ન જાણે વાત,
ારે હું જાઉં રાતોરાત, તેડી લાવું હું મારી નાર.

જોટી

હવે ન કર વાર, નર લાવ તેડી નારીને;
મારો સસરો મોકલશે તેને સણગારીને,
દાગીના લુગડા કાઢી લઈશ મારીને,
પછી જુગાર રમીશ હું મનગમતો ધારીને.

દોહા.

એવું વીચારી મન વીષે આવ્યો સસરાને દ્વાર,
જમાઈને જોઈ સાસુ સસરો હરખ્યા અપરમપાર,
પતી વીયોગે સતી હતી તે જોઇ પતીને ભુલી ભાન,
જાણે જીવ્યા-તોએ સતી દીએ પતીને જીવતદાન.—૨
ભાવતા ભોજન કરી જમ્યા સઉ પાન સોપારી બેઠા ખાય
જોઈ જોમને-પતી મુખ હરખ સતીને હઈયે નમાય,
શેઠ કહે ઘણું વરસે તમને જોઈ આ હઈડું અતી હરખાય,
ભલે પધાર્યા-રહો હવે હયાંજ તો મુજ મન પરસન થાય,

શેર,

એમ કરતાં સાંજ થઈ ફરી જમ્યા સઉ રાજી થઇ,
પછી માત તાતના હુકમથી એકાંતે પતી સતી લઇ ગઈ
માથાથી નખ વેર ઉતારે આરતી સતી કર લઇ,
પછી પ્રીતથી બેઠી પતીને લઇ સતી સેજે જઈ,

બેનબાઈ

બેઠા એકાંત માળમાં, પ્રેમથી બેઉ પાસમાં,

રંગાયા રંગ વીલાસમાં, ખોયાતા કંઈ મારા આશમાં
હવી કરજોડી સતી નાર, અહો મમ હીત હઈયાના હાર,
તજો ન મુજને પ્રાણઆધાર, કરો ન આ સંગમ નીરાશ,

છોટી.

અતી દેખાડતી નીત સતી પતીને પ્રીતી,
પ્રીતીને વશ કરી સતી પતીએ જીતી,
ગયા રાજી ખુશીમાં કંઈ દીવસ એમ વીતી,
ભંગ થઇ પતીની મતીને બદલી નીતી,

દોહા.

કહે દેવચંદ નારને કર પ્રીય એક કામ.
કહે તું તારા બાપને જઇએ હવે નીજ ગામ,
રજા બાપ તારો આપે તો રહે જગતમાં મારૂં માન,
જાએ જીવથી–સતી તોય દીએ પતીને જીવતદાન, 3
બીજે દહાડે માત તાતને કહે કહે સતી અતી કરી રૂદન,
માત તાતજી જશું હવે પતીની જોડે તો કરવા ગમન
માત તાતજી ખુશી થયાં સમજીને પુત્રીના ચાવા વચન,
ભલે પધારો–તમારા વેણ સુણી હરખે તનમન,

શેર.

વીતી ગઇ તે રાત, પ્રેમની પછી થઇ છે સવારજી,
આપ્યાં દાગીના લુગડા પહેરાવ્યા સહુ સણગારજી,
પેરામણી જમાઇને આપી અપરમપારજી,
બેસી એક દાસી દીધી વીદાય કર્યા નરનારજી,

એનસ્યાઈ.

પતીને મન કપટને પાર, એવું જાણે શું અબળા નાર,
ચાલી લેઈ તે વન મોઝાર, લીધો એક જગે વાસજી,
નારને કહે છે તે ભરથાર, બીક છે વનમાં આ અપાર,
દાગીના લુગડાં ઉતાર, આપ મારી તું પાસજી,

છોટી.

પીયુ પતીને સમજી પ્રાણજીવન તે પ્યારી,
દાગીના લુગડા આપ્યા તરત ઉતારી,
આગળ ચાલતા એક દીઠો કુવો ત્યાં ભારી.
પાણીને બહાને નાંખી કુવામાં નારી,

દોહા.

કુવામાં પડતાને વાર નારને લાગ્યું ઝાડ એક હાથ,
અત્રવચમાં લટકી રહી નાર તે ડાળી સાથ,
દાસીને મારી નાંખી ધન માલ ચાટ્યો લઈ નીરદય જુવાન,
જાયે જીવથી–સતી તોએ દીયે પતીને જીવતદાન
શું અબળાનો વાંક હતો જે એવો નીરદય થયો ભરથાર
નાર કુવામાં–ઝાડની ડાળી પકડી રૂએ ઝ.રોઝાર,
એવામાં એક વણજારાની પોઠ ત્યાં આવી લાગી યાર,
કુવા પાસે–રાત વાસો આવી લીધો તે વાર,

શેર.

<u>રડતી રડતી નારી</u> <u>કરતી રૂદન,</u>

સમજીને ચોરઓર બહુ ઉભા કુવાપર સર્વજન,
નારી કહે મને કાઢો ભાઇઓ ઉગારો મુજ અબળાનું તન,
ચાર લોકોએ મને નાંખી કુવામાં હરીને ધન,

બેનમાઇ.

સમજીને બોલ નારના, વીસમે થયા જનો બહારના,
કુકમથી તે સરદારનાં, કાઢી બહાર તે નારરે,
કહે કર જોડી તે સતી, ચોરોએ મને લુટી હતી,
જોઇ ભાગ્યો મારો પતી, મારી હાસીને ઠારરે,

છોટી.

મને મુકો ભાઇઓ ઉજ્જયની પીતા જ્યાં મારો,
નહી તો મારો મન જીવથી હશે છુટકારો,
બાપ કેરર નકર ટાળ કહે લાખો વણજારો,
હાલે મુકીશ હું તુને પીતા જ્યાં તારો,

દોહા.

બીજે દહાડે તે નારને લઇ આવ્યા નીજ ગામ,
પછી નારીએ પીતા તણું દેખાડયું નીજ ધામ,
મળી પુત્રી જઈ માત તાતને વણજારાને આપ્યું માન,
જાએ જીવથી–સતી તોય દીયે પતીને જીવતદાન, ૫
કહે પુત્રી સમજો પીતા મને ચોરોએ વનમાં લુટી,
મમ પતી પીયુને–બાંધી લઇ ગયા ચોરો મારી કુટી,

મસીને બી મારી નાંખી આશા મારી સરવે તુટી,
મને કુવામાં-પીતાજી ચોરોએ નાખી છુટી,

શેર.

કુવામાં નાંખતા વાર મને એક ઝાડની ડાળી જડી
તે ડાળીમાં લટકી રહી હું રાત દી અતીશે રડી,
એવામાં આ વણઝારાની પોઠ ત્યાં આવી પડી,
એનીએ મને કાઢી પીતા જેથી મળી હું આ ઘડી,

બેનમાઇ

સમજી પુત્રીના બોલ આમ, આપ્યું વણજારાને ઇનામ,
ફરી વણજારો રામરામ. જતો ખુશી થતો અતી,
માત તાત કહે કુંવરીને, એમ તું ધ્યાન ધરીને,
યાદ ઇશ્વરની કરાને, જેથી મળશે ફરી પતી.

છોટી.

ધન ધન જનુનીને ધનધન એવી સતીને,
નીરદોશ ફેરવ્યો જેણે પ્રાણ પતીને,
ધીક્કાર છે એવા નરની હીન મતીને,
જેને જાણી નહિ ઇશ્વરની અંત ગતીને,
હવે વાત કહું દેવચંદી આવ્યો ગામ મોઝાર,
થોડા દિવસમાં ધન સૌ હારી થયો લાચાર,
કર્યો પછી વીચાર કણુ સસરાને જઇ થાઉં ધનવાન,
[illegible]

ચાલ્યો કરતો વીચાર અરે તે નાર પણ ગઈ હશે મરી,
સસરા પાસે-કરૂં જઈ ફરેબ ને ધન લાવુ ફરી,
આવ્યો સસરાને દુવાર બેઠીતી નારી બારીએ ધ્યાન ધરી,
ઉતરી નીચે-પતીને લઈ એકાંતમાં સઉ વાત કરી,

શેર

ગભરાશો નહી પીયુ પતી મને દેખીને દુખીયા થતા,
પુછે પીતા મારો તો કેજો ચોરોએ લુટયા હતા,
મને બાંધી લઈ ગયા પછી ભાગ્યો હું આગળ જતા,
હું તો જીવતો આવ્યો અંહી તમ પુત્રી ખોઈ મરવે મતા,

બેનમાઈ

એવું કહયું છે મેં આપને, જેવું કહું છઉં હું આપને,
જયો જઈ ખોટા જાપને, જાએ જલદી ન કરો વાર,
ફરેબથી થઈ ઉદાસજી, આવ્યો સસરાને પાસજી,
જમાઈને જોઇ ખાસજી, ખુશી થયા તે નરનેનાર,

છોટી

જોઇ પ્રાણપતીને સતી દોડતી આવી,
મળી સતી પતીને આંખોમાં આંસુ લાવી,
જમ્યા ભાવતા ભોજન ખટરસ સરસ બનાવી,
સૌ સાથે બેઠા અતીશે હેત જણાવી,

દોહા

થયા રાત રંગ મહેલમાં ગયા સતી પતી સંગાત,
પણ પાછળથી પતી તણી ન કરી સતીએ વાત,
નરના કહ્યાથી ફરી તે નારે લીધી પતીની રજા નીધાન
જાએ જીવથી-સતી તોયે દીએ પતીને જીવતદાન ૭
લીધા સતી દાગોના લુગડાં ચાલ્યા ન લેશ મનમાં,
નીરદય નરનું-મન ફરી બદલી ગયું વળગ્યું ધનમાં,
ઉતાર્યા દાગીના લુગડા એકાંતે લઇ જઇ વનમાં,
નારને નીચે-પાડી ચાકુ કાડી મારી તનમાં,

શેર

લોહીની ધારો વહે તે નારીના તનથી અતી,
ધરતીપર અફડાતી પડતી તરફડતી રડતી હતી,
રડતી ડચકા ભરતી ભરતી કહે સતી અહો પીયુ પતી
શું અબલાનો વાંક હતો જે કરી તમે મમ આ ગતી

એનમાઇ

હવે છેલ્લા રહયા છે સાંસ, માટે તમે બેસો મારી પાસ,
જરા થાતા નહિ ઉદાસ, અહો મમ પ્રાણનાથજી,
મુવા પછી આ મારી લાસ, બાળજો હાથે તમે ખાસ,
તો મને મલશે સ્વર્ગવાસ, બળું જો હું તમ હાથજી.

છોટી

કોઇ વજીર રાજા શીકાર કરતા ફરતા,

આવી લાગ્યા તે જગાપર ફરતા ફરતા,
જોઈ નારીને હેરાન તે નરને ધરતા,
કહે નારી રાજાને ડચકા ભરતા ભરતા,

દોહા

શું કામ એને પકડો છો ભાઈઓ છે મારો પતી પીયુ પ્રાણ
મને ચોરો મારી ગયા સત કહું ઈશ્વરની આણ,
એટલું કહી મરી ગઈ સતી દઈ પ્રાણપતીને મુકતીમાન,
જાએ જીવથી-તોએ દીએ સતી પતીને જીવતદાન, ૮
ધન ધન એના માતપીતાને ધનધન એવી નારીને,
પોતે કાળવશ-થઈ પણ લીધો પતીને ઉગારીને,
ધીકકાર છે એવા નરને ધીકધીક છે એવા જુગારીને,
ધનની કાજે-મારી જેણે અબળા નાર બીચારીને,

શેર.

બાળી પછી તે નારને નરને નમન ચીંતા કસી,
બાંધી દાગીના લુગડાં પછી ચાલ્યો નર આગળ ખસી,
જેમ નારને મન દયા વસી એમ હરીને મન નહી વસી
આગળ જતા તે નરને પગે કાલી નાગણી એક ડંસી,

ઐનમાઈ

મર્યો નાગણના ઝેરથી. પડયો કરતાના કેહેરથી,
[illegible]

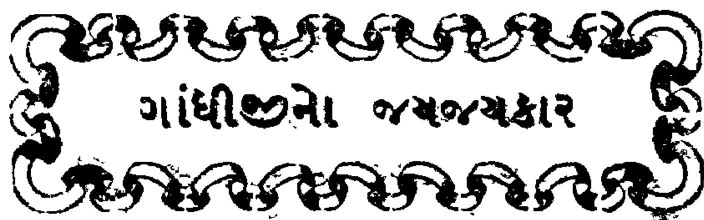
કરવું કીરતારનું થયું, ધારેલું વ્યર્થ ગઉ ગયું,
પડ્યું મન જ્યાં ને ત્યાં રહ્યું, અંતે પડયો નર નર્ક મોઝાર.

છોટી

શું શું સતીએ પતીને પ્રીતી જણાવી,
તોએ નીરદય પતીને જરા દયા નહી આવી,
કહે દાદાભાઈ સુણોને એમ સમજાવી
આ ખ્યાલમાં બે સત ચાર સારની ચાવી,

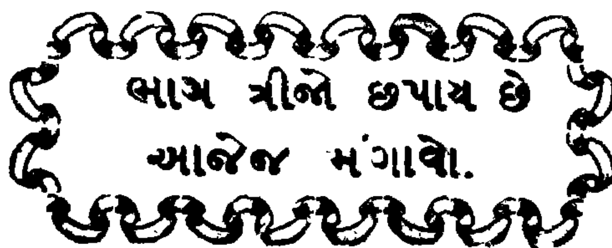
દોહા.

પહેલી બદ મહોબત વીષે બીજી જુગાર રમત ની.
ત્રીજી સતી સત પ્રીતી ચોથી પુરૂષની એ ઇમની,
મનીરામ કહે નીરદય પતીએ લીધો સતીનો પ્રાણ નીશાન
જાએ-જીવથી તોય દીએ સતી પતીને જીવતદાન ૯

જગત વ્યાપી હિંસાના યુગમાં શાંતીનો આપ્યો સંદેશ-
ધર્મધુરંધર-કર્મયોગી-નર ભયભીરૂવા આવ્યા લવલેશ

મોહ તજી જગને જીતતાથી સત્યતણા સબળા હથીયાર
કર્મપરાયણ ગાંધી તારો જુગજુગ વ્યાપો જયજયકાર
જેલ તણી જડ કાઢી માડયો કર્મ તણો મધુરો સંન્યાસ
અનુપમે ગૌરવે વહયું ઉરે પણ થયા હિંદ સબળાના દાસ
સ્વતંત્રતા સ્વાશ્રય સેવાના નવયુગના મંત્રો સૃજનાર
કર્મ પરાયણ ગાંધી તારો જુગજુગ વ્યાપો જયજયકાર
દેહ પડી પરહસ્ત ભલે પણ પ્રાણ સદા હરિને સ્મરનાર
થઇ મહિમામય આત્મવિજયથી હિંદ હીત કિરતી વરનાર
શોક અને દુખ દંભ સમ્યા પછી સત્ય વિષે કદી હોય ન હાર
કર્મપરાયણ ગાંધી તારો જગ જગ વ્યાપો જયજયકાર
જયાં વિચર્યા વનરાજ સમા વિર ગુર્જર દેશતણા સંતાન
આત્મ ત્યાગી વિર દયાનંદને કૃષ્ણ તણા જયાં ગરજયા માન
તેજ પુનિત સ્થળના પયગંબર પ્રાણ દઈ કરીયે સત્કાર
કર્મપરાયણ ગાંધી તારો કર્ણીક ઇચ્છે જયજયકાર

પાનું	લાઈન	શુદ્ધ	પાનું	લાઈન	શુદ્ધ
૭	૮	માસ	૮	૨	સંગ
૧૦	૧	હાથ	૧૦	૩	શોક
૧૦	૮	ગુણ	૧૩	૧૦	આશ
૧૩	૧૪	સાથ	૧૫	૨	સત્યાનાશ
૧૫	૩	પાર	૧૫	૧૫	કરીશ
૧૫	૧૬	પહેલા	૧૮	૯	અંત
૧૮	૬૧	તારા	૨૧	૧૭	દેશોદેશ
૨૨	૫	થશે	૨૩	૩	ચતુર
૨૪	૧૦	સમજો	૨૫	૩	સમાન
૨૬	૧	બેસે	૨૭	૯	[illegible]
૨૭	૧૦	હાથ	૨૭	૧૧	[illegible]
૨૮	૧૪	સમજી	૨૮	૧૬	[illegible]
૩૦	૩	અમરત	૩૦	૫	[illegible]
૩૦	૧૪	વિલાસ	૩૩	૩	[illegible]
૩૪	૪	સુખ	૩૫	૧૭	[illegible]
૩૬	૯	નહીંને	૩૮	૧	[illegible]
૩૯	૯	સવાર	૪૧	૨	કારણું
૪૨	૬	[illegible]	૪૩	૧	અને
૪૪	૫	દીસે	૪૪	૮	ડુબી
૪૪	૧૧	કરે	૪૫	૧૪	ધ્યાન
૪૮	૯	મગન	૫૩	૧૩	શીર
૫૪	૩	ટુંકું	૫૫	૮	પડેલા
૫૯	૧	ક્રોધ	૬૨	૧	દોસ્તી
૬૧	૨	પુરૂષ	૬૨	૧૦	સાક્ષાત્કાર
૬૨	૧૬	સાથે	૬૩	૩	અને
૬૪	૪	કરી	૬૬	૬	શેઠ
૭૮	૧૩	વળી	૭૮	૧૫	સોબત
૭૯	૧૬	વિચાર	૮૮	૪	અનુપમગૌરવ

પેજ ૭૭ લાઈન આઠમી

તેથી દયાની દ્રષ્ટી શ્રી દેવે કરી તેના ભણી
ઘરસન થયા નરનાર મન પેદા થયો જનનો ધણી
નામ રાખ્યું દેવચંદ કરી યાદ શ્રી દેવો તણી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર
ઠક્કર હરિલાલ જીવણલાલ
તથા
ઠક્કર પ્રાણલાલ જીવણદાસ
નવજીવન પુસ્તકાલય
૬૦ સ્ટેશન રોડ પોલીસ થાણા સામે સુરત
છાપવાનું ઠેકાણું દરવાજાના ટેકરા ઉપર આવેલા શ્રી લક્ષ્મી
પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં હીરાલાલ ચંદુલાલે છાપ્યાં

પ્રાર્થના.

કાનુડાતારી કામણ કરનારી

વ્રજમાં વાંસલડી વાગી.

મીઠી વળી મોહક મન વશ કરનારી...વ્રજમાં૦

મન વશ કરનારી સ્વર સુણતાં લાગે સુખકારી,

હું ઘેલી થઇ છું તમવીણ ગિરધારી...વ્રજમાં૦

રાજર્ષી ભર્તૃહરી અને તેમની કન્યા.

પીતાજી આ કોપ તમે શો કર્યો ?

જોશી આર્ટ પ્રીંટીંગ વર્કસ, ખજારગેટ, મુંબઈ.